

พระพุทธมนต์พระปริตร ๗ เรื่อง

รวบรวมและเรียบเรียง

โดย

นาวาโท สวัสดิ์ พัฒน์เกิดผล

เจ้าภาพ

พิมพ์ที่
พิมพ์เบเนธรรมบรรณาการ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ร้อยเอก ย่อง นาคโสภณ

ณ เมรุวัดประยูรวงศาวาส

๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๐

คำนำ

พระพุทธมนต์พระปริตรในหนังสือนี้ ก็คือสวคมนตรีที่
พระสงฆ์ท่านนำไปสาธยายสวดตามบ้านตามเรือนในงานมงคล
พิธีต่างๆ แต่โบราณกาลมาจนทุกวันนี้ ทุกท่านที่เป็นพุทธ-
ศาสนิกชนได้ฟังกันเนื่องๆ เพื่อเสนอให้เห็นสาระในกรณีที่
พิวพินอยู่ จึงได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้น ครั้งแรกได้นำ
ไปออกอากาศเป็นบทความที่สถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ในวันพระตอนเช้าบางวัน ต่อมาผู้
สนใจนำไปพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ ตามต้นฉบับเดิมซึ่งเป็น
ข้อเรียงในรูปบทความ และบรรยายแบบรวบรัดใช้เวลากระจาย
เสียงเพียง ๑๕ นาทีจบเรื่อง ทั้งการเรียบเรียงครั้งนี้นักต้องรับ
ความ มีฉะนั้นไม่ทันเวลาส่งเข้ารายการ เรื่องเดิมของท่านที่คน
กว่าและรวบรวมมาแล้ว ก็เห็นอสังคายนานแทบจะล้มความคิดเสีย
แล้ว เวลาดำเนินการก็ไม่ค่อยจะมันนัก เพราะมีภาระอื่นต้องรับ
ผิดชอบอยู่ แต่ด้วยความสนใจก็พอสำเร็จลงได้ ดังนั้นความไม่
เรียบร้อย ข้อบกพร่อง และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาจมีได้
ขอประทานอภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย แม้การพิมพ์คราวนี้ก็กะทันหัน

เพียง ๑๐ วันเท่านั้น แต่เริ่มกันจนถึงวันงาน เนื่องด้วยเจ้าภาพ
 เพิ่งมาติดต่อขอเรื่องพิมพ์ เนื้อหาพระพุทธรมณฑ์พระปริตรใน
 หนังสือนี้ ยังพิมพ์ได้เพียงบางส่วนไม่ครบชุด ขอโปรดประทาน
 อภัย

ในที่สุดนี้ ขออำนาจบุญกุศลจากรวมบรรณาการรณอน
 จะพึงมี และพลวบ้างจยอุทิศเจตนาอันเป็นส่วนบุญส่วนกุศลจาก
 ท่านผู้มเกียรตทงหลาย พร้อมทั้งเจ้าภาพอกสถานหนึ่ง จงเป็น
 กัลปนาผลกุศลวิบากสมบัติ บังเกิดมีแก่ท่านผู้วายชนม์ เพื่อ
 สุกตภพียงๆ ขึ้นในสัมปรายภพเทอญ.

น.ท. สวัสดิ์ พัฒนเกิดผล

๑ มิถุนายน ๒๕๑๐

ร้อยเอก ช่าง นาคโสมณ

ช้าตะ ๓๐ กรกฎาคม ๒๔๔๐

มรณะ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๑๐

ประวัติ

ร้อยเอก ผ่อง นาคโสภณ

ร้อยเอก ผ่อง นาคโสภณ เกิดเมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม
พระพุทธศักราช ๒๔๔๐ วันศุกร์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีระกา
ณ บ้านเลขที่ ๖๖๙ ตำบลเจริญพาศน์ อำเภอบางกอกใหญ่
จังหวัดธนบุรี เป็นบุตรร้อยตรี เหมือน นาคโสภณ บิดา และ
นางแจ่ม นาคโสภณ มารดา พร้อมด้วยพี่น้องร่วมสกุลสัมพันธ์
เดียวกันอีก ๔ ตามลำดับดังนี้ นางผิว นาคโสภณ เป็นครู
ร.ร. พัฒนศึกษา นางสาวประสงค์ นาคโสภณ สำเร็จวิชา
การพยาบาลและผดุงครรภ์จาก ร.พ. จุฬาลงกรณ์ฯ ประจำอยู่
ร.พ. โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง ร.ท. ประเสริฐ นาค-
โสภณ ร.น. รับราชการกรมอุทกศาสตร์ทหารเรือ และนาย
กมล นาคโสภณ บริษัทไทยเดินเรือ ชีวิตการศึกษาและ
ราชการ เป็นนักเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและโรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้าฯ ชั้นปีที่ ๔ ณ สถานการศึกษาแห่งนปรางกุ
ว่า ไม่สู้ที่หมายปลายทาง ต่อมาได้เข้าศึกษาใหม่เป็นนักเรียน
นายสิบทหารรักษาวัง ได้ผลสำเร็จเริ่มตนมยศเป็นสิบตรี เมื่อ

๑ พ.ศ. ๒๔๖๑ และเป็นว่าที่ร้อยโทเป็นที่สุก เมื่อ ๑ ม.ค. ๒๔๘๘ และเป็นร้อยเอก เมื่อ ๑ ม.ค. ๒๕๐๐ เคยสังกัดและมีตำแหน่งในกรมกองต่าง ๆ แต่เริ่มตนจนที่สุกคังนี้ เป็นผู้บังคับหมู่ในกรมทหารรักษาวัง เป็นเสมียนตรีและเสมียนโท กรมยุทธภัณฑ์ทหารบก พนักงานเอก รองจัตวา กรมยกบัตรทหารบก แล้วประจำกรม และต่อมาเป็นผู้ช่วยหัวหน้า มว. ยบ. ๑ กรมพลธิการทหารบก ในที่สุดย้ายประจำกรมกำลังพลทหารบก เมื่อ ๑ ม.ค. ๒๕๐๑ เป็นนายทหารพันราชการรับบำเหน็จบำนาญและสังกัดกองทัพบก เจริญยศราที่ได้รับมีดังนี้ เจริญบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๖ เจริญพิทักษ์รัฐธรรมนุญ เจริญทองมงกุฎไทย เจริญทองช้างเผือก เจริญจักรพรรดิมาลา และเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย เป็นที่สุด

ร้อยเอก ผ่อง นาคโสภณ ได้อุปสมบทในพระพุทธศาสนา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ณ วัดราชสิทธาราม จังหวัดธนบุรี พระสังฆราชวงศ์เถร เจ้าอาวาสวัดนี้เป็นพระอุปัชฌายะ เมื่อลาสิกขาบทแล้ว ได้แต่งงานกับนางสงวน บุตรีนายสดและนางไทย วิจิตรานนท์ มีบุตรชายชื่อ วัลลภ นาคโสภณ ปัจจุบันประจำอยู่แผนกทันตกรรมคณะแพทยศาสตร์ เป็นหายากคำรอง

สกุลสืบมา ณ บัดนี้ ร้อยเอก ผ่อง นาคโสภณ ในบั้นปลาย
ชีวิตได้ใช้ความเป็นอยู่ประกอบการบุญการกุศล และมั่นคงใน
การศึกษาและปฏิบัติกิจทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ทั้ง
ภายในบ้านและตามวัดวาอารามต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักดีในหมู่
พุทธศาสนิกชนทั่วไป ระยะเวลาต่อมาเมื่อ ๖ ก.พ. ๒๕๑๐
ได้ป่วยลงอาการก็ไม่ค่อยจะรุนแรงนัก ภรรยาและบุตรพร้อม
ด้วยน้องสาวซึ่งเป็นนางพยาบาลถือคติความไม่ประมาทเป็นที่ตั้ง
ได้นำไปรักษาที่ โรงพยาบาล โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง
ต่อมาอาการกลับปรากฏว่าหนักลง ในที่สุดก็ถึงอสานแห่ง
ชีวิตด้วยอาการอันสงบ ณ โรงพยาบาลนี้ด้วยโรคหัวใจวายอย่าง
ปัจจุบันทันด่วน บรรดาภรรยาบุตรและน้องๆ ได้เชิญศพมาตั้ง
บำเพ็ญกุศล ณ วัดประยูรวงศาวาส ธนบุรี การบำเพ็ญกุศลก็ได้
เป็นไปตามประเพณีนิยมตามลำดับมา แต่เริ่มต้นจนถึงวาระวัน
พระราชทานเพลิง ณ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๐ นี้.

ในที่สุดแห่งประวัตินี้ เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณ ใน
ความกรุณาปรานีแก่ทุกท่านที่ได้กรุณาให้เกียรติแก่งานศพนี้
ทั้งในส่วนที่ดำเนินการมาแล้วและในการพระราชทานเพลิงครั้งนี้
เจ้าภาพขออ้อนวอนอย่างสูงยิ่งไว้แก่ทุกท่าน ณ โอกาสนี้
นควย.

สารบัญเรื่อง

พระพุทธมนต์พระปริตร ๗ เรื่อง

ลำดับเรื่อง	หน้า
๑. พระพุทธมนต์รัตนปริตร	๑
๒. พระพุทธมนต์เมตตปริตร	๑๕
๓. พระพุทธมนต์ขันธ์ปริตร	๒๙
๔. พระพุทธมนต์ฉัททันตปริตร	๔๒
๕. พระพุทธมนต์โมรปริตร	๕๓
๖. พระพุทธมนต์วิภูฏกปริตร	๖๔
๗. พระพุทธมนต์โพชฌงคปริตร	๗๒

พระพุทฺธมนตรัตนปริตร

ยานัธ ภูตานิ สมากทานิ ฯลฯ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ
ปฏิบัติของกันตนจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

และเพื่ออยู่เย็นเป็นสุข

พระพุทฺธมนตรัตนปริตร หรือ รตนสูตร นี้ มาใน
พระสุตตันตปิฎกถึง ๒ ทิมา คือ เรื่องที่ ๖ ในขุททกปาฐะแห่ง
หนึ่ง และเรื่องที่ ๑ ในจุฬารกคือนสองแห่งสุตคณินิบาทแห่ง
หนึ่ง ในคัมภีร์ขุททกนิกายทั้ง ๒ ทิมา และมีอรรถกถาปรมัตถ-
โชติกาทุติยภาค และคัมภีร์สารัตถสมุจจัยเป็นแนวบรรยายประ-
กอบด้วย พร้อมทั้งอาศัยธรรมบทขุททกนิกายและอรรถกถาข้อ
นอกส่วนหนึ่งเป็นหลักฐานของเรื่องน

เค้าเรื่องประกอบรัตนสูตรส่วนอรรถกถาว่า สมัยหนึ่ง
นครเวสาลี หรือไพสาลี ดินแดนส่วนหนึ่งของอินเดียมัย
พุทธกาล เป็นนครที่มั่งคั่งสมบูรณ์พูนสุข เป็นเขตชนบท
กว้างขวาง มีประชาชนมากหลาย และบ้านเรือนเป็นหลักฐาน
หนาแน่น เป็นเมืองที่นารมย์อุดมด้วยสวน นา ไร่ และ

ระเบียบเรียบร้อยสง่างามและให้สมบูรณ์ด้วยของกินของใช้อย่าง
ดีในการต้อนรับเสด็จ พระพุทธเจ้าเนินของ ชาวเวสาลี ครึ่งนั้น
โดยเลียนแบบชาว มคธรัฐ อย่างเป็นงานเป็นการและประกวด
ประชันจนถึงขนาดเบ้เมหิตจรรย์ นี้ประการหนึ่ง ทั้งชาว
เมืองกสินเตนลุกขึ้นร่วมมือปฏิบัติงานรับเสด็จ และมีขวัญเป็น
กำลังใจที่จะได้เฝ้าพระพุทธองค์ทรงโปรด นี้ประการหนึ่ง เป็น
ผลพลอยได้ในชั้นต้น เท่ากับเป็นการสร้างสุขลักษณะในบ้าน
เมืองและสุขภาพอนามัยให้บังเกิดมชน นับเป็นคุณประโยชน์
คือแก้ไขเหตุร้ายเบ้เบองแรก ความต่อไปว่า เวลาเย็นวัน
นั้นพระพุทธองค์ได้เสด็จถึงชานพระนครเวสาลี ในท่ามกลาง
การต้อนรับของชาวเวสาลีอย่างถึงขนาด และได้เสด็จเลยไป
ประทับ ณ เบองประตูที่จะผ่านเข้าตัวเมือง แล้วมีพระพุทธรูป
บูชาให้พระอานนท์เถระเจ้าเรียนพระพุทธมนต์รัตนสูตร และมี
พระพุทธดำรัสให้นำบาตรส่วนพระองค์ไปประกอบพิธีทำน้ำ
พระพุทธมนต์ประพรมรอบกำแพง ๓ ชั้นให้ทั่วเมืองเวสาลี เมื่อ
พระอานนท์เถระเจ้ารับพระพุทธบัญชา นั้น และปฏิบัติตาม
พระพุทธดำรัส ทุกประการตลอดเวลา ๓ ยามในคืนนั้นแล้ว
บรรดาภิกษุต่าง ๆ ในเวสาลีที่ยังตกค้างอยู่คอยรับช่วยเจ็บของชาว

เมืองกุติ และเหล่าราย คือ พวกอมนุษย์ที่แอบแฝงก่อกรรมทำ
 เชิญชาวเมืองยูนนานก็ ท้ายอำนาจพระพุทธรัตนสูตรและ
 นำพระพุทธมนต์นั้นไต่สนัญญุไปในที่สุด เป็นอันว่านครเวสาลี
 ได้กลับคืนเข้าสู่สันติสุขและมีสภาพเป็นปรกติร่มเย็นอีกวาระ
 หนึ่ง

บัดนี้จะได้บรรยายเนื้อหาของรัตนสูตรที่พระพุทธเจ้าประ
 ทาน เป็นพระปริตร บันดาลให้คลื่นคลายไต่อย่างทันตาเห็น และ
 พระอานนท์เถระเจ้าได้เรียนและนำไปปฏิบัติจนเกิดผลดีแก่
 เวสาลี ในข้อเท็จจริงและเหตุผลสืบไป ประการคั่นนี้ขอยกคำ
 ว่า “รัตน” ที่บันทึกมาคร่ำก่อน ตามแนวความคิดเห็นของ
 พระบรมมตโตชิตกาจารย์ว่า “หมายเอาวัตถุซึ่งสร้างควมจับจิต
 จับใจ มีค่ามาก หรืออันใดเปรียบได้ยาก เป็นของหาชมได้ไม่
 ง่ายนัก และเป็นเครื่องประดับประดาของคนชั้นสูง” ในคัมภีร์
 อภิธานศัพท์ก็ยกคำว่า “เป็นความหมายที่บังเกิดของมีค่าในโลก
 ทั้งหมด คือ เงิน ทอง เพชร นิล จินตา มรกต ไพฑูรย์ มุกดา
 และประพาฬ เรียกรัตนะได้ทั้งนั้น” ส่วนในเชิงภาษานั้น
 รัตนะ ให้ความหมายไปในทำนองดังนี้ “ประมุข ประธาน หัว
 หน้า ประณีต ประเสริฐ ล้ำเลิศ สูงส่ง” แม้แต่ละตัวอักษร

คัมภีร์นฤตคัมภีร์ชูสายังให้ความหมายเป็นน้ำหนักไว้อีกว่า “ร” บ่งถึงความรื่นเริง คือเป็นระเบียบสง่างาม “ต” บ่งถึงความคุ้มครอง คือให้พ้นทุกขภัย และ “น” บ่งถึงความร่วมเย็น คือสันติสุข ฉะนั้น รัตนะ จึงมีความหมายไปในทางที่สูงสุดและสำคัญด้วยประการดังกล่าวมา

แม้ข้อความในรัตนสูตรเองก็กล่าวไว้รับรองคำว่า รัตนะ ไว้ ท่านองหน ^{๕๖} แต่ชดชดเพิ่มขออธิบายลงไปอีกว่า บรรดาทรัพย์สิ่งของเครื่องปลื้มใจในโลกมนุษย์นี้ เช่นพระศิริราชสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิราช อันมีค่ายิ่งกว่าสินทรัพย์ใดๆ ก็ดี สมบัติใดๆ ของนาคและครุฑในโลกอื่นนั้นนับว่าเยี่ยมกดี ทรัพย์สมบัติในเทวโลกอันหาไม่ได้ในดินแดนมนุษย์นกดี ยังไม่เป็นรัตนะอันแท้จริงและมีความเลิศที่จะเทียมเท่า พระคุณสมบัติใน พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เพียงบางประการเลย ด้วยเหตุนี้ รัตนะ อันหมายถึง ความประเสริฐสูงสุดหรือสิ่งที่ประเสริฐสุด ท่านจึงกล่าวไว้ในรัตนสูตรนว่า ไต่แก่ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และกล่าวเป็นคำรวมว่า พระรัตนตรัย สิบมาจนบัดนี้

ในรัตนสูตรพระพุทธมนต์น ^{๕๗}

27/03/2558 ๗

มเนื้อความแบ่งเป็นหลัก ^{๕๘}

ใหญ่อยู่ ๓ ประการ คือ ประการที่ ๑ เป็นพระพุทธเจ้าประกาศ
 เรียกร้องความสามัคคีและขอให้ร่วมกันประกอบความดีทั้งในหมู่
 มนุษย์และกายเทพ โดยต่างให้ถึงคุณงามความดีพึ่งพาอาศัย
 กันและเห็นอกเห็นใจไม่ประทุษร้ายกัน ประการที่ ๒ เป็นคุณ
 สมบัติในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ คือกล่าวว่าเป็น
 รัตนอันประเสริฐและประณีต โดยยกเอาพระวิสุทธิคุณ พระ
 มหากรุณาธิคุณ และพระปัญญาคุณในพระพุทธคุณมาเป็นรัตน
 แรก ยกเอาพระธรรมที่สร้างสันติสุขและเป็นแก่นพระพุทธ-
 ศาสนา คือพระนิพพาน ข้อหนึ่ง และยกเอาความกตัญญูแห่ง
 ใจที่จะดำเนินทางไปสู่สันติสุข คือ สัมมาสมาธิ หรือมรรค-
 สมาธิซึ่งสำคัญยิ่งในพระอัฐยงคิมรรคนัน อันมิใช่สมาธิในฉาน
 สมาธิข้อที่สอง เป็นรัตนที่ ๒ ในส่วนของพระสงฆ์ยกเอามา
 พรรณนาเป็น ๗ สถาน เป็นส่วนรวมกันความถึงพระอริย-
 เจ้าทุกประเภท ๔ คือ ข้อแรกว่าเป็นผู้เหมาะสมสมควรจะถวาย
 ทานแก่และมีผลดีมากแก่ผู้ให้ ข้อที่ ๒ ว่าท่านเป็นผู้ทานแต่
 ความดี มีใจมั่นคง กล้าเสียสละแม้ชีวิตบำเพ็ญประโยชน์ มี
 แต่สันติสุขและหมดความเศร้าหมองแล้ว ข้อที่ ๓ ว่าท่านได้
 พบของจริงอันล้ำค่าแล้วและไม่หวั่นไหวโลเลด้วยโลกธรรมดูล

เส้าหินที่ปักไว้แน่นจะนั้น และข้อที่ ๔ ว่า ท่านระงับการ
 กระทำอย่างชาวโลกได้ ไม่หวังตอบแทนแลกเปลี่ยนเป็นมูลค่า
 แม้ทำความดีให้ หมดโลก โกรธ หลง เป็นปราชญ์และเยือก
 เย็นแนบสนิทบริบูรณ์ของผมทุกขได้คุณนาคับโพชะนั้น อีก ๓ สถาน
 เป็นเรื่อง พรรณนาเฉพาะ พระโสทกัมม พระอริยเจ้าชั้นต่ำที่สุด
 เช่นพระอานนทศุประกอบพิธีในขณะนั้น เป็นการให้ความเชื่อ
 ถ้อยแก่ที่ประชุมคร่งนั้น ว่าท่านกเป็นผลลาคลกขงเหมอนกัน
 จึงสามารถพบของจริงอันล้ำค่าได้ แม้จะไม่สมบูรณ์แท้แต่ก็
 อีกเจตชาติเป็นอย่างมากจะเป็นผู้ประเสริฐอย่างแท้จริง ความ
 เห็นเขาข้างตนเป็นประมาณกดี ความรวนเรในข้อปฏิบัติกดี
 และความประพฤติอย่างผิวเผินในศาสนานกดี ไม่มีแล้ว ทั้ง
 ไม่ไปเกิดในทชั่วช้ำต่ำทรามต่อไป และไม่สร้างกรรมร้ายคือ
 อนันตริยกรรมขงน หากจะพล้งเผลออกไปข้างในการทำ พุด และ
 คิดในสิ่งทไม่งามไม่ควรเสกน่อย ถียมรับผิด และมุ่งหน้า
 เพื่อสนตสุขแต่ถายเดียวเบนรัตนะที่ ๓ และในประการที่ ๒ น
 ! ักทรงอ้างความทกลว่ามาทงสามพระรัตนาคคุณเป็นนนั้นสัจจา
 จาประธานพร ก็คือความสวสดี รวมอยู่ด้วย

ตามใจความในรัตนสูตร ประการที่ ๒ น ทจะ ถายทอกมา

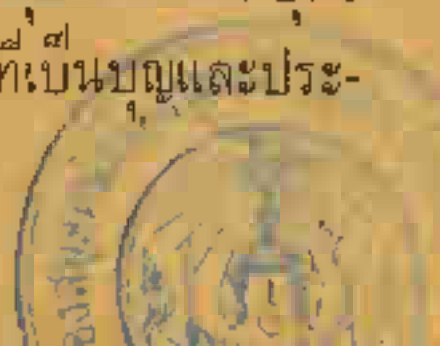
ปฏิบัติ เพื่อความสวัสดีก็อยู่เย็นเป็นสุขตามฐานะของผู้นับถือ
 พระพุทธศาสนาและควรแก้ไขข้อเท็จจริงแล้ว ก็ต้องดำเนินอาร
 ตามนัยพระพุทธคุณสมบัติ คือความสะอาดบริสุทธิ์ เห็นใจ
 กันและรอบคอบมีสติประการหนึ่ง ดำเนินตามพระธรรมคุณ
 สมบัติคือรักความจริง มุ่งประโยชน์ และมั่นคงในความชอบ
 ธรรมประการหนึ่ง และดำเนินตามพระสังฆคุณสมบัติ คือ
 รักษาระเบียบ มุ่งความเรียบร้อยและพิจารณาข้อเท็จจริง กำจัด
 สิ่งชั่วแล้ว เพื่อความสง่างามประการหนึ่ง ตามนัยวิธีดำเนิน
 การ ๓ หลักดังกล่าวมานั้น ภัย ทุกข์ โทษ ก็จะมีได้อย่างไร
 คงอยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน สมดังคำอุปมาคือรัตนะ อันได้แก่
 ของมีค่าในโลกนี้ คือ เพชรซึ่งบริสุทธิ์ มีรัศมีและจับใจคนน
 ลักษณ์ะหนึ่ง แข็งแกร่ง มินาหนัก และมั่นคงในตัวเองน
 ลักษณ์ะหนึ่ง และงดงามแพรวพราวเป็นระเบียบเรียบร้อย ๆ และ
 มีค่ามากนลक्षणะหนึ่ง ภัยเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึง
 ประทานพระคุณสมบัติของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์
 เทียบรัตนะ โปรดชาวเวสาลีให้ถือเป็นแนวปฏิบัติตนและบ้าน
 เมืองจนเกิดผล คือ ปลอดภัยปราศจากภัย และประสพความ
 สมบูรณ์พูนสุขทั่วกัน

อนึ่งรัตนะสูตรนี้ แม่บจจุบัน พระสงฆ์ท่านก็ได้นำมาสวด
มนต์ในงานมงคลเสมอให้ผู้ฟังรับไปพิจารณาดำเนินการเพื่อจุด
ประสงค์ทั้งกล่าวนั้น และในพิธีการนั้นพระพุทธรูปนั้นจะมีปฏิ-
บัติการเป็นพิเศษกว่าพระพุทธรูปอื่น ๆ เช่น การจับสายสิญจน์
เจริญพระพุทธรูป หยตเทียนในบาตรหน้าพระพุทธรูปและดับ
เทียน และยังมีคติอีกว่า สวดรัตนสูตรแล้วต้องตั้งบาตรหน้า
มนต์ จุดเทียนปากบาตรอย่าให้เทียนดับก่อนพระดับและเทียน
ที่พระดับแล้วไม่จุดอีก ถงน จึงจะสวัสดิ ในรูปพิธีการยังมีขอ
อุปมาให้คนกว่าหาขอเท็จจริงเกี่ยวแก่การปฏิบัติไว้อีก คือบท
พระพุทธรูปรัตนสูตรที่พระสวด ถือเป็นหลักวางไว้ดำเนินการ
การจุดเทียน ระวังเทียนดับ และการหยตเทียน เป็นสัญญาลักษณะ
แสดงถึงความเชื่อมั่นว่าต้องทำใ้สัตย์จริง และนำพระพุทธรูป
เป็นอุปมาถึงความร่มเย็นเป็นสุขเมื่อได้ประหรั้ออาบกัน พร้อม
ทั้งเทียนที่ดับแล้ว เหมือนทุกขโทษภัยได้สนश्यไปไม่มวนกลับ
มาอีกนั้น และพระพุทธรูปรัตนสูตรนี้ แม่พระพุทธรูปองค์
ที่ทรงมั่นพระทัย ในการใช้แผ่จตุกัจจรรโลงสุขเป็นแน่แท้
ต่อมาถึงกับประทานถ้วยพระองค์อีกในพระนครเวสาลีนั้นหลาย
ครั้งหลายครา จนเสด็จกลับ เป็นเวลาถึง ๗ วันเต็มถึงนแล

ประการที่ ๓ ความสัททหายสูตร^๕ เป็นเทวคำรัสของ
 พระอินทร์สักกเทวราช ซึ่งเสด็จมาประชุมร่วมอยู่ในที่นั้นด้วย
 ได้ประกาศเชิญชวนที่ประชุมนั้นให้ถวายความนอบน้อมพระ-
 รัตนตรัย และความร่วมมือปฏิบัติความดีตามพระพุทฺธคำรัส
 และทรงอธิบายฐานประธานพรเป็นที่สุด อยู่ในตอนปลายนั้นด้วย
 หนึ่ง คำ “ ภูต ” ในสูตรนี้ ท่านให้หมายความไว้เป็น
 ๗ ประการ คือ ๑. คุณสมบัติที่มีอยู่ ๒. ชั้นห้า ๓. สิ่ง
 เป็นรูปหลัก คือธาตุสี่ มีธาตุดิน เป็นต้น ๔. พระอรหันต์
 ชินาสพ ๕. สรรพสัตว์ทั่วไปทั้งมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉาน ๖.
 พืช มีต้นไม้ เป็นต้น และ ๗. พวกอมนุษย์หรือเทวดา ใน
 ที่นทานประสงค์เอาประการที่ ๗ คำว่าภุมมเทวดา หรือพระภุม-
 มก็เป็นอมนุษย์พวกที่เกิดอาศัยพื้นแผ่นดิน และสิ่งอาศัยอยู่ตาม
 พื้นไม้ ภูเขา ลดาถา เป็นต้น และเป็นภูตพวกที่เกิดในที่
 สิบเบื้องแต่แผ่นดิน จากยอดเขาสิเนรุลงมา แม้เทวดาชั้น
 ดาวดึงส์และชั้นจาตุมมหาราชาก็ใช่ เพราะเทพทั้งสองชั้น
 นั้นตั้งอยู่บนยอดเขาสิเนรุ ส่วนอากาศภูรูเทวดา เป็นพวก
 อมนุษย์ หรือภูตที่เกิดในวิมานอยู่ในอากาศ นับชั้นยามา
 ขึ้นไปจนถึงชั้นอกนิษฐพรหม เรียกอันตลิกขเทวดาก็ได้ แต่

เฉพา^๕เทวตา^๕ชันดาว^๕กิงส์^๕และชน^๕จาก^๕ตุม^๕มหา^๕ราช^๕กาน^๕น เป็น^๗ภค
 พว^๕ภุม^๕ม^๕เทว^๕ตา^๕ด้วย และ^๕พว^๕ก^๕อ^๕กา^๕ส^๕ฏ^๕ฐ^๕เทว^๕ตา^๕ด้วย เป็น^๗ใ^๕ต
 พง^๕ ๒ สถาน

ในเย็นวันที่ ๒ ของการเสด็จกลับจากนครเวสาลี ด้วย
 การส่งการรับเสด็จอย่างมโหฬารยิ่ง และได้ประทับ ณ พระ
 เวฬุวันในนครราชคฤห์แล้ว เสียงโฆษชานชมพระพุทธานุภาพ
 กึกก้องในท่ามกลางสังฆสนธิบาต ณ ธรรมสภา พระพุทธ-
 องค์ได้ทรงทราบและได้เสด็จออกสู่ที่ประชุม ตรัสปฏิเสช
 พุทธานุภาพส่วนพระองค์และอานุภาพผู้อื่นใดสิ้น แล้วมีพระ-
 พุทธคำรัสประทานว่า “เรื่องมหัศจรรย์เกี่ยวกับการเสด็จไป
 เวสาลี^{๕๕}ทั้งหมด^๕นั้น เป็น^๗ไป^๕ด้วยอำนาจของการกระทำความดี
 มิใช่เรื่องอื่น” แล้วพระพุทธองค์ได้ตรัสเล่าตัวอย่างในการ
 กระทำความดีเช่นนั้นในที่นั้นว่า “ครั้ง^๕ก^๕ดา^๕บ^๕ร^๕ร^๕พ^๕ เราได้เกิด
 เป็นสังขพราหมณ์ ในนครตักกสิลา ได้กล่าวทำความดี คือ
 แผ่ดวงหญ้า กวาดล้างเครื่องกรุงรังและสถานที่ให้สะอาด
 เกลือ^๗น^๗ที่^๗ให้^๗ร^๗าบ เกลือ^๗ท^๗ร^๗าย^๗ให้^๗ร^๗ียบ ประดับ^๗ความ^๗ส^๗ว^๗ย^๗ง^๗าม
 ด้วย^๗ค^๗อก^๗ไม้^๗และ^๗ช^๗ง^๗ธ^๗ิว และสร้าง^๗ความ^๗ร^๗น^๗ร^๗ม^๗ย^๗ใหม่^๗ช^๗น^๗ด้วย^๗ฉ^๗ต^๗ร
 ใน^๗ถ^๗าน^๗ส^๗ถ^๗ู^๗บ^๗พระ^๗อ^๗ัฐ^๗ิ^๗พระ^๗บ^๗จ^๗เจ^๗ก^๗พ^๗ุ^๗ท^๗ธ^๗เจ^๗า^๗น^๗า^๗ม^๗ว^๗า^๗ส^๗ส^๗ิม^๗ะ ซึ่ง^๗เป็น^๗บ^๗ุ^๗ต^๗ร
 ของ^๗เร^๗า^๗ใน^๗ค^๗ร^๗ง^๗น^๗น ด้วย^๗อ^๗า^๗นาจ^๗ความ^๗ดี^๗ท^๗ง^๗ท^๗เป็น^๗บ^๗ุ^๗ณ^๗และ^๗ประ-

โยชน์ของเราครึ่งหนึ่ง จึงก่อความมหัศจรรย์ในการรับสารสิ่ง
เสด็จ และความสำเร็จในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข แก่เวสาลีได้
ฉะฉานแล” ในเรื่องตำนานที่พระพุทธองค์ทรงเล่านั้น เป็น
เครื่องชี้ให้เห็นอำนาจ คือผลของความดีที่กระทำไว้มิใช่ผล
ประการหนึ่ง และตัวอย่างคือการกระทำความดีของพระพุทธร-
องค์ที่ควรเจริญรอยตามพระพุทธบาท ในฐานะที่เราท่านเป็น
พุทธศาสนิกชนประการหนึ่ง ทั้งเพื่อประโยชน์คือความอยู่ร่วม
กันร่มเย็นเป็นสุขประการหนึ่งด้วย ฉะนั้น พระพุทธมุนีนั้นขอ
ได้โปรดพิจารณาข้อเท็จจริงในการปฏิบัติเป็นหลัก อย่ามุ่งเอา
แต่เพียงพิธีการแต่อย่างเดียว จึงจะประสบความสมหวังสวัสดิ์ได้

ในที่สุดพระพุทธองค์ ยังได้ทรงประทานพระโอวาทเพื่อ
เป็นกำลังใจและเป็นคติให้ถือเป็นแนวปฏิบัติความดีไว้ ทาม
นัยแห่งรัตนสูตร คือสร้างความสุขความเจริญตั้งต่อไปนี้

“คนกล้าเสียสละความสุขพอประมาณ คือเสียน้อยเสีย
เขาก็จะประสบความสุขอันไพบูรณ์ คือยิ่งใหญ่ได้ คนฉลาดกล้า
เสียสละความสุขนิดหน่อย คือส่วนตัวเสีย เขาต้องประสบ
ความสุขยิ่งใหญ่ไพศาล คืออยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน”

พระพุทธมนต์เมตตปริตร

กรณีเยี่ยมตลกุกุสเลน ยนต์ ๗๗ นหิ ชาตุ กพภเสยย์ ปุณเรติ

ปฏิบัติป้องกันตนจาก

ศัตรูอุปสรรคภัยและอุบ้หวันตราย

ณ โอกาสนี้ ขอนำพระพุทธมนต์เมตตปริตรหรือเมตต-
สูตร หรือกรณีเมตตสูตรอันมาในส่วนพระสุตตันตปิฎก ตอน
ชุกกปาฐะแห่งหนึ่ง และตอนสุตตันตปิฎกอีกแห่งหนึ่ง แห่ง
คัมภีร์ชุกกนิกาย ประกอบด้วยอรรถกถาปรมัตถโชติกาเล่ม
ที่ ๑ มาบรรยาย ดังต่อไปนี้

โครงเรื่องเก้าความในอรรถกถาว่า ภิกษุชาวเมืองสาวัตถี
มีประมาณห้าร้อยรูป ได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าศึกษาพระ-
ธรรมชนปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เรื่องทำจิตให้ผ่องแผ้ว
อันเรียกว่า “กัมมภูฐาน” แล้วพร้อมกันทูลลาไปหาที่อันเหมาะ
ควรแก่การดำเนินการให้เกิดผลในธรรมปฏิบัตินั้น อันเรียกว่า
สัปพายเสนาสนะสืบไป พร้อมทั้งเป็นถิ่นที่อำนวยความสะดวกในการครอง

ชีพตามสมณวิสัย อันเรียกว่าโคจรตามเป็นคู่กันไปด้วย สิ้น
 ระยะเวลาแก่นครสาวัตถิ เข้าเขตชายแดนจกชานบ้านหิมพานต์
 ประเทศเป็นหนทางไกลมาก ทานกล่าวไว้ถึง ๑๐๐ โยชน์
 พระภิกษุเหล่านั้นจึงได้พบสถานที่อันพึงประสงค์ เหมาะด้วย
 ประการทั้งปวง และอยู่ในถ้ำไม่ไกลนักจากหมู่บ้านเป็นทิว
 แถวหนาแน่นและหลักฐานดีพอเป็นที่โคจรตามได้ ที่ตรงนั้น
 เป็นป่าชฎู เข่งเขาใหญ่ ที่ทอดเป็นพืดยาวมาแต่หิมวันตบรรพต
 จกชายเขาที่ยื่นออกมา มีชานศิลาเขียวลาดเป็นลานใหญ่ไพศาล
 ปานจะประทับด้วยมณเฑียรณ และพนักบ่าทรงนพวรรณพฤษ
 ซาภิรมระรินเย็นเป็นป่าโปร่ง ส่วนบริเวณบ้านนั้นเป็นลานทราย
 ขาวราวกะว่าไข่มุกหรือเงินบริสุทธิ์ปูลาดไว้ นากมีลาธาร
 ไสไหลสะอาดเย็นเป็นทางผ่านไม่ไกลนัก เมื่อพระภิกษุเหล่า
 นั้นได้พักก่อนดี และมีคุณสมบัติควรแก่การบำเพ็ญกัมมัญ
 ฐานเช่นนั้นแล้ว พระคุณเจ้ากำหนดคฤกษารามราตรีในถ้ำ
 เพื่อสำรวจว่าควรมีควรให้ถนัดสืบไป ตลอดราตรีจรรุ่งอรุณ
 ชนวนใหม่ก็มีได้ประสพพบเหตุร้ายแต่อย่างใด พอได้เวลา
 ทานก็พากันเข้าไปในหมู่บ้านบิณฑบาต หยั้งเสียงศรัทธาปลาทะ
 ของชาวบ้านดู บรรดาชาวหมู่บ้านเหล่านั้นต่างก็พากันบศยนศ

ถวายการต้อนรับขับสู้ต้อนรับหน้ากัน และต่างพากันอาราธนา
 พระคุณท่านให้พานัก พัก อยู่ สัน ฤๅน พรชกาล ในสถานถื่นน
 พร้อมกันจกสรรสร้างกฎมเครื่องอุปกรณเตียงต่ง น้ำใช้และน้ำ
 จันอันบริบูรณ์ถวาย เป็นอันว่าสมความมุ่งหมายได้สมเจตน์
 จ้านงของคณะสงฆ์หมื่น และพระคุณเจ้ากพากันพานักอยู่ยง
 แนวไพร ไกลละแวกบ้านสถานนแคว้นนมา แล้วเริ่ม
 บำเพ็ญสมณกิจ เจริญกัมมัฏฐานตามปณิธานของพระคุณเจ้า
 เหล่านนเป็นลำดับไป

แต่ในบริเวณพนาลัยที่อาศัยอยู่ของหมู่ภิกษุเหล่านั้นใช้ร
 บรรดาเทพยเจ้าชาวพฤกษ์ทวยพนมพนาสณฑ์ล้วนต่างพากันไม่
 เป็นอันเกษมสุข ต้องพากันพรากจาวมานมาสิงสู่อยู่ยงสถาน
 ภาคพนปฐพี ทงน ถวยมูลกรณ เทพยเจ้าเหล่านน ต่างเคารพ
 พระและเกรงตบะศีลวินัย สัจจำใจน และได้ คอยวัน เร่งคิน
 ชมชนรอรพระไปแต่ก็ไม่ประสบวันแล้ววันเล่า จนย่างเข้าปฐม
 พรรษา ก็ทราบเจตนาของพระว่าไม่สละที่ตรงนแน่ ต่างก็แปร
 ประทุษจิตคิดตักทาลังพระให้ละสถานทีไป ถวยอุบายวิธม
 ประการต่าง ๆ อันน่าสะพึงกลัวยงนัก เช่นทำเป็นรูปยักษ์และ
 ฤๅตศบศาจ เทยวหลอนหลอกบ้าง ทำเสียงขู่ตะคอกคำราม

ครวญและโหยให้บ้าง ทำเป็นตายทงศพกลืนกลบเหม็นเป็น
 อากุสทัวสถานทนหน้าง เทียวระรานรังควาญไม่ให้ประกอบ
 สมณกิจบ้าง เมื่อพระคุณเจ้าได้ประสบนิมิตรร้ายรางประหลาด
 ทำลายขวัญเช่นนั้น ต่างพากันไม่เป็นอันเพียร และฟังสร้าน
 เสียสติสนก้าลังใจใน กัมมัฏฐาน พร้อมกันนั้นยังเกิดอาการ
 ปวดหัวมัวหน้าและอาเจียรกลืนเหียนไปทุกรูป และพากันซุบ
 ซีตสลทหมองคล้ำไม่ผ่องใสไปตาม ๆ กัน ในที่สุดเกิดโรค
 ประสาทรบาคทัวไปทั้งคณะ ต่างสิ้น วิริยะ กลายมานะ เลิก
 กัมมัฏฐาน การปฏิบัติไปไม่เป็นผล จวบจนมาถึงวันประชุม
 ใหญ่ในอารยวัตรบำเพ็ญกิจการประจำ ท่านพระเถระประธาน
 คณะได้โอกาส จึงนำเรื่องเบื้องพฤติกรรมที่ผ่านพบมาปรารภ
 ในที่ประชุมสงฆ์ ทุก ๆ องค์ต่างลงมติขอให้ย้ายสถานการอยู่
 อาศัยไปที่อื่น ตั้งนั้นบรรดาพระสงฆ์ทั้งห้าร้อยนั้นจึงพากัน
 ละพรรษาและอาวาส เดินทางไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้ายังพระ
 เขตวันมหาวิหาร และทูลขอจำพรรษากาลพรรษาหลังยังที่นั้น
 เนื่องจากต่อไปว่า เมื่อพระทงหารอยได้ตั้งสาวัดถนนครเขาเฝ้า
 พระผู้มีพระภาคทูลเรื่องราวให้ทรงทราบแล้ว พระพุทธองค์
 ได้ทรงใช้พระพิจารณาญาณก็ทรงถ่องแท้พระทัย จึงประทาน

เมตตสุทรแก้ภิกษุเหล่านั้น และมีพระพุทธบัญญัติให้กลับไปจำ
 พรรษากาลอีก ๓ ถิ่นเต็มสืบไป เมื่อพระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น
 รับพระพุทธบัญญัติ และนำเมตตสุทรไปปฏิบัติการ ก็เปลี่ยน
 ใจรุกขเทพย์ทวยเทวาเหล่านั้นให้หันมาเป็นมิตร และช่วย
 ประกอบกิจถวายเป็นความสะดวกสบายแก่พระภิกษุทั้งหลาย
 ทุกประการ เป็นผลบันดาลให้พระเหล่านั้น ได้นำเพณฺเฑกรณีย-
 กิจลดความประสงค์ถึงความสำเร็จเป็นองค์พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
 กิ่งนแล

ในอุทาทรรณเรื่องน พอ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ว่า
 เรื่องศัตรู อุปสรรคภัย และอุปัทวันตรายนั้น เป็นเรื่องของ
 ธรรมดาเสียจริง ๆ เกิดมาเป็นตนแล้ว จำต้องเผชิญด้วยศัตรู
 อุปสรรคภัยและอุปัทวันตรายด้วยกันทั้งสิ้น จะมากหรือน้อย
 เท่านั้นเอง ยิ่งทำภาระงาน มาก หรือ เจริญด้วย พศฺคฺศฺฤงการ
 บริวารมาก เรื่องศัตรู อุปสรรคภัย และ อันตรายก็มากไปตาม
 แลมีอยู่เกือบทุกหนทุกแห่งไม่จำกัดเวลา ในที่ที่เรายู่ ในที่ที่
 เราไป หนีไม่พ้น จำเป็นต้องเผชิญให้ลุล่วงสมความมุ่งหมาย
 จึงจะชอบจะควรแท้ แม้พระสงฆ์ในเรื่องนี้ ทั้งที่ท่านทรง
 ศีลและปฏิบัติธรรมอันสูงส่งเช่นนั้น ยังต้องเผชิญและเกือบ

พวยแพและแม่พระผู้มีพระภาคเจ้าของเราเหมือนกัน ต้องฝ่า
 พนเรื่องศัตรู อุปสรรคภัย และอันตรายนานาประการ ฉะนั้น
 เราท่านภรรยาธรรมาสามัญไม่มีปัญหาใด ๆ ก็ยกกันได้ ต้อง
 พบต้องผจญด้วยกันทั้งนั้นแน่ แต่หากเราท่านได้ชัยชนะศัตรู
 กสนอุปสรรค ภัยไม่มีภัยและหมดอุปัทวันตราย ก็เป็นคน
 โชคดีหรือสวัสดิ์ตนเอง ขอนิจจะเป็นจุดประสงค์จำนงของ
 เราท่านด้วยกัน ทั้งในเรื่องนี้ ก็ยกได้ชัยชนะเทวดา เป็นอัน
 กำจัดศัตรูได้ และสิ้นอุปสรรคภัยและอุปัทวันตราย ทั้ง
 ด้วยอำนาจนำเมตตาสูตรมาปฏิบัติ เหตุนี้ท่านสาวชนทั้งหลาย
 ไปรจจมากำไชยชัย ขจัดศัตรูอุปสรรคภัยและอุปัทวันตราย
 ทั่วกันเถิด โอกาสนี้จะให้นำเมตตาสูตรมาเสนอให้ท่านพิจารณา
 ณาทีศษาคำเนิการบริหารรักษาตน เพื่อผลคือความร่มเย็น
 เป็นสุข และสำเร็จลุล่วงที่หมายปลายทางอันพึงประสงค์ต่อไป
 ไป เทอญ

ความจริงเมตตาสูตรนี้ พระพุทธเจ้าทรงประทาน มีพระ
 ประสงค์เป็น ๓ ประการ เพื่อเป็นหลักปลุกฝังความรักเอ็นดู
 กันและกัน คือ เมตตาประการหนึ่ง เพื่อเป็นอาวุธป้องกัน
 ศัตรูอุปสรรคภัยและอุปัทวันตรายนานาประการ คือ ปรีต

สำหรับสวดประจำประการหนึ่ง เพื่อประโยชน์เป็นข้อปฏิบัติ
 กรรณฐาน และเป็นที่สืบทอด ถึงความสันติสุข อย่างแท้จริงได้
 ประการหนึ่ง ทั้งนี้เมตตสูตรจึงควรได้รับพิจารณาตามฐานะ
 ของผู้นำไปใช้ แต่ในที่นี้ ขอนำเนื้อความมากล่าวพอควรแก่
 ทศนวิสัยเป็นลำดับไปดังนี้ ความเบื้องต้นของเมตตสูตร กล่าว
 เกินเป็นความรวมและย่อ ๆ แต่กินความหมายตลอดสูตรว่า
 “ท่านผู้ฉลาดใน เรื่องที่เป็นประโยชน์หรือในความหวังประสบ
 ผล ควรปฏิบัติกิจการตามแนวพระพุทธศาสนา คือมีศีล เจริญ
 สมာธิ และให้เกิดปัญญา ตามอย่างพระอริยเจ้าผู้บรรลุสันติสุข
 ดำเนินการมาแล้วเถิด” ทั้งนี้ ความตอนต่อไปกล่าวพิศดาร
 ถึงกรณีแยกจิตตามหลักของพระพุทธศาสนา ๓ นัยข้างต้นนั้น แต่
 วางรูปให้เหมาะสมเข้ากับชื่อของสูตร คือเมตตา และมุ่งให้
 ได้ผลเป็นความรักเอ็นดู สามารถกำจัดอุปสรรคภัยและอุปัท
 หารายได้จริง ทั้งให้เป็นแนวปฏิบัติในรูปกรรณฐานได้อีกด้วย
 และผลลัพท์ในวงการตั้งกล่าวนี้ ก็จะเป็นความสันติสุขตามพื้น
 พरणของผู้อยู่ในโลกนี้อย่างสมบูรณ์ ทั้งข้อความพระสูตรตอน
 หนึ่งว่าไว้ดังนี้ ชั้นแรกกล่าวให้มกคุณสมบัติเบื้องต้นก่อนที่จะปฏิบัติ
 เมตตาทจริง เป็นลักษณะ ๑๕ ประการ คือ ต้ององอาจกล้า

ทาญ มุ่งความเพียรพยายามเป็นที่ตั้งประการหนึ่ง เป็นผู้ซื่อ
 ตรง ไม่อ่อนแอโลเล มีความหนักแน่นเป็นที่ตั้งประการหนึ่ง
 เป็นผู้วางายสอนง่าย ยอมรับฟังการตักเตือนและแนะนำ ไม่
 เมินเฉย หรือ ตอรั้นในทางที่ชอบที่ควร ประการหนึ่ง เป็นผู้
 สุภาพอ่อนโยนละมุนละม่อมนุ่มนวล คือ มีมารยาททั้ง กาย
 วาจาและใจประการหนึ่ง ไม่เย่อหยิ่งอวดดีชอบหมิ่นผู้อื่น รุจก
 ทำตนเป็นผู้น้อยถ่อมตนเป็นประการหนึ่ง รุจกพอคพอควร
 ไม่ละโมภย์ฟุ้งเฟ้อ คือ ประหยัดเป็นประการหนึ่ง เป็นผู้ดี
 ปรกติยิ้มแย้มแจ่มใส เห็นใจผู้อื่น เสมอ มุ่งเป็นคน เลี้ยงง่าย
 ประการหนึ่ง มีกิจการพอควไม่มากจนเกินดี คือ รุจกวางตน
 ในงาน และ สังคม สมฐานะ ประการหนึ่ง เป็นผู้ ค้ำประกัน
 ไม่เกินสภาพของตน มุ่งความตั้งงามในความเป็นอยู่เป็นทั้ง
 ประการหนึ่ง รุจกรักษาตนคิมจรรยา นาสรรเสริญ มุ่งความ
 เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นที่ตั้งประการหนึ่ง ฉลาดรอบคอบ
 ไหวพริบดี ไม่ล่าสมัย และ ประกอบการงานดีประการหนึ่ง
 ประพฤติสงบเสงี่ยมไม่คึกคะนองจนเกินดี ทั้งในการคบหาและ
 ทั้งในการปฏิบัติตนประการหนึ่ง เป็นผู้ไม่พัวพันในสังคมจน
 เกินงามและถ่วงกายการงานผู้อื่นประการหนึ่ง และไม่กระทำ

ความชั่วร้ายและหยาบช้าทั้งกายวาจาและใจ แม้ประมาณเล็กน้อยประการหนึ่ง ในขั้นต่อไป กล่าวถึงจุดประสงค์การปฏิบัติ คือเจริญเมตตา ได้แก่การประกอบกิจการวาจาและใจ มุ่งความปรารถนาดีแก่เพื่อนมนุษย์และปวงสัตว์ ตลอดจนเทพยดาทั่วไปด้วย เพื่ออยู่เย็นเจริญก้าวหน้าเป็นสุข และกำหนดไว้เป็นระยะ ๆ ในการปฏิบัติ ระยะแรกเพียงให้ตั้งความปรารถนาเป็นกลุ่มก้อน ให้มนุษย์สัตว์และทวยเทพย์มีความสุขใจปลอดโปร่งกายและมีกายเป็นสุขทั่วกัน กระทำให้โคเพียงนกก่อน แล้วชั้นชั้นละเอียดต่อไปถึงแต่ละประเภท คือพวกที่มความหวาดและสะอึกกลัว คือสามัญทั่วไป กับพวกมันคงไม่สะอึกกลัวได้แก่พระอริยเจ้า แล้วแยกย่อยประเภทต่าง ๆ ออกไปคือกายยาว เช่นนาค จรเข้ เป็นต้น พวกกายใหญ่ เช่นช้าง เต่า เป็นต้น พวกกายขนาดปานกลาง เช่นม้า สุนัข เป็นต้น พวกรูปสน เช่นคนเตี้ย เป็นต้น พวกกายเล็ก ๆ เช่นเสน่ เป็นต้น และพวกกายกลม ๆ เช่นเต่า ไช้มุกต์ เป็นต้น ตลอดจนทั้งที่เห็นได้เห็นไม่ได้ อยู่ใกล้และอยู่ไกล ทั้งที่เกิดมามีชีวิตอยู่ และยังอยู่ในครรภ์ยังเป็นปฐมจิตของเทพยดา และสังเสทชะกำเนิดทั่วไปอีก แล้วขั้นขึ้นกำหนดจิตและอริยาบถที่ปรารถนาดีเป็นสุข ในหมู่สัตว์โลก

ทุกโลกนั้นให้ชัดเจนลงไปอีก คือขอย่ำให้เบียดเบียนข่มเหงกัน
 ขอย่ำให้หมั่นเหยียดหยามกัน และขอย่ำมุ่งมาดใหม่ทุกซ์ต่อ
 กันด้วยใจขงเคียด แม้วัยอำนาจความโกรธที่เป็นไปทางกาย
 และวาจาเลย แล้วอุปมากำกับให้ชัดเจนลงไปอีก โดยให้เอา
 ตัวอย่างมารดาทมิบุตรคนเคียวเลี้ยงบุตรของตน โดยเอาชีวิต
 เข้าแลกเป็นข้อเปรียบเทียบในการเจริญเมตตา แล้วก็กล่าวหนักแน่น
 และย้ำในระยะต่อไปอีกว่า พึงเจริญเมตตาประจําใจในสรรพ
 สัตว์ทั่วโลก - ย่ำให้มีขอบเขตเลย คือสนทุกโลกชั้นสูงแต่
 อรูปภพลงมา ชั้นต่ำแต่อเวจขึ้นไป แผ่ไปถึงชนกามภพและชน
 กลางในรูปภพให้ทั่วถึง ย่ำให้บกพร่อง ย่ำให้มีเวร ย่ำ
 ให้มีศัตรูเกิดขึ้น แล้วกล่าวให้เจริญเมตตาจนชำนาญชำนาญคล่อง
 แคล้วเป็นนิสัยประจํา ทำให้ได้ทองเวลาน้อย ทองเวลานั่งและ
 ทองเวลานอน ปราศจากการเคลิบเคลิ้ม หรือยังไม่หลับแล้วก็
 ให้มีปรกตัมประจําจิตใจ เป็นไปช่วยอำนาจเมตตาเช่นนั้นทุก
 อิริยาบถ ในที่สุดก็กล่าวอิริยาบถที่มีเมตตาประจํา เป็นพรหม
 วิหารธรรมคือธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้ประเสริฐ อุปมาดังท้าว
 มหาพรหมฉะนน

ความขงสุดท้ยของสูตรนี้

เป็นการกล่าวให้สติผู้ปฏิบัติ

หรือเป็นการแนะทางก้าวหน้าเข้าสู่ความสันติสุขอย่างแท้จริง ไม่
 แปรผัน คือโลกุตตระ โดยกล่าวว่าไม่ควรจะยึดความเห็นใน
 การเจริญเมตตาว่าเป็นพฤติกรรมที่พอแล้ว และมีคงอยู่เพียง
 ชั้นสำเร็จเพียงนั้น ควรก้าวออกไปดำเนินการชั้นให้เกิดที่สัน-
 ญาณ รู้จักสภาวะธรรมที่แท้จริงของโลก จนเกิดปัญญาเห็น
 ไตรลักษณ์ เป็นพระอริยเจ้าสืบไป จะได้คลี่คลายความรัก
 ความชัง อิงรูป เสียง กลิ่น รส กายสัมผัส และอารมณ์โมหะ
 เป็นชั้น ๆ จนเป็นพระอนาคามีบุคคลไม่ต้องมาเกิดอีก และ
 อำนาจเมตตาของเต็มนั้นจะได้กลับเป็นโลกุตตระ แจ่มใสมัน
 คงแน่นอนเป็นอัครรยปาฏิหาริย์ยังชั้น ๙ ทั้งจะสัมฤทธิ์ผลยิ่ง
 ใหญ่ไพศาลสุดคณา จบเนื้อความเมตตาสูตรเพียงนี้ และขอ
 สรุปลงความย่อเพื่อทบทวนอีกครั้งหนึ่ง เนื้อความทั้ง
 หกมีใจความ ๒ ตอน ตอนแรกกล่าวเกรนย่อเป็นความรวม
 กั้นความหมายตลอดคสุตร เป็นการแนะให้ปฏิบัติตามเพื่อสันติ-
 สุข ตอนที่ ๒ เป็นความกล่าวขยายความตอนต้นถึถวนเป็น
 ลำดับไปจนจบสุตร ในตอนที่ ๒ นี้ กล่าวเป็นหลักการอยู่
 ๓ ประการ คือ ประการต้นกล่าวถึงคุณสมบัติ ๑๕ ประการที่
 ต้องมีเป็นเบื้องต้นก่อน ประการต่อไป กล่าวถึงการปฏิบัติ

และวิธีเจริญเมตตาเป็นขั้น ๆ โดยลำดับ ประการสุดท้าย เป็น
การกล่าวนำว่าอย่าหยุดยั้งเพียงแค่นั้น ควรปรับวิธีการใหม่โดย
ยึดเอาวิธีการเก่าเพียงพอเป็นทศัง แล้วก้าวขึ้นสู่วิสัยสนาขั้น
สำเร็จมรรคผลถึงความสันติสุขอย่างแท้จริงสืบไปเป็นที่สุด

เรื่องเมตตาสูตรนี้ ตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นพระพุทธรมณ์
สร้างความเมตตาตามหานิยม คือความรักเอ็นดูอย่างถูกต้องได้ ทั้ง
ยังอำนวยผลเป็นอันสูงส่งให้แก่ผู้มีเมตตาอันเป็นส่วนผลพลอย
ได้ถึง ๑๑ ประการ คือนอนหลับง่ายและสบาย ๑ ฝันอยู่สค
ชื่นผ่องใสเป็นสุข ๑ ไม่ฝันร้ายสะดุ้งหวาดกลัว ๑ เป็นที่รัก
ที่นับถือของหมู่มนุษย์ทุกชน ๑ เป็นที่เมตตากรุณาของพวก
เทพยดายักษ์มารตลอดจนผีสังนางไม้ ๑ มีเทวดาคอยเฝ้าอภิ
บาลรักษา ๑ ไม่ประสบอาวุธและพิษร้ายนานาประการตลอด
อศกภย แม้จะพลาดพลั้งไปบ้างก็ไม่ร้ายแรง ๑ ลักษณะ
เมตตาเป็นแรงทำจิตให้มั่นคงและได้ผลเป็นสมาธิได้ง่าย ๑ ผิว
พรรณ แม้ดวงหน้าสว่างามดุจทองคำ ฉะนั้น ๑ ผู้เจริญเมตตา
ไม่ตายร้ายและตายสงบ ๑ เวียงหน้าแต่มีพระแล้ว มีคติเป็น
สุข อาจไปเป็นท้าวมหาพรหมหรือเลยไปนิพพานก็ได้ ๑ และ
เมตตาสูตรยังเป็นที่พระพุทธรูปที่คุ้มครองปกป้องกันศัตรู อุป-

สรรคภัยและอุปัทวันตรายต่าง ๆ ได้ แม่พระพุทธเจ้ายังทรง
 รับรองว่า เป็นอาวุธสำหรับต่อสู้ในเรื่องนี้เป็นอย่างเยี่ยมยอด
 ดั่งข้อความในคัมภีร์อรรถกถาในตอนท้ายว่าไว้ดังนี้ พระผู้มี
 พระภาคเจ้าทรงสรุปพระธรรมเทศนาเรื่อง เมตตสูตรจบแล้ว จึง
 ตรัสกับภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงไปอยู่ที่แนว
 ไพรนั้นเถิด จำสูตรนี้ไว้” ถึงวันโกนวันพระแล้วเคาะระฆัง
 ประชุมกัน ร่วมกันประพฤติปฏิบัติและเจรจาแต่เรื่องชอบธรรม
 แล้วแผ่ส่วนกุศลไป เมตตสูตรนี้แหละพวกเธอจงสนใจภาวนา
 เจริญให้มากเถิด พวกเทวดายักษ์มารผีนางไม้ไม้กุมคาม
 หลอกหลอนเธอได้ต่อไป จะทำแต่คุณประโยชน์และความสม
 หวังให้ถ้ายึดไว้” และคำของท่านพระโบริกชาจารย์สำหรับ
 กล่าวนำสวดเมตตสูตรนี้ ก็ยังเป็นพยานยืนยันไว้อีกสถานหนึ่ง
 ว่าดังนี้ “ยักษ์มารภูตผีศาจและนางไม้ จะไม่แสดงอาการ
 อับอายสะพึงกลัวด้วยอำนาจพระปริตรคือเมตตสูตรนี้ จงขยัน
 เจริญหรือสวดเสมอประจำคืนวันเถิด จะหลับง่ายนอนเป็นสุข
 ไม่ฝันร้าย ขอเชิญสวดพร้อมกันจะได้ผลดังกล่าวแล” ด้วย
 เหตุผลและหลักฐานดังกล่าวนั้น เมตตสูตรนี้จึงใช้เป็นเครื่องมือ
 คู่กันในการเดินทางมาไกล หรือผ่านศาล ต้นไม้ใหญ่ ตลอดจน

จนเข้าไปในหน้ากลวงเช่นนั้น และมีเรื่องประหวัดพรณพริ้งบัง-
 เกิดชน อนึ่งเมตตสตรนยังเบ็นองค์กรรมฐานสำหรับเจริญเบ็น
 แนวปฏิบัติกำจัดนิวรณ์และโทษจริตได้เบ็นอย่างดี หากถึงชน
 ที่เข็ยมกก็จะทำให้ไคฉนสมำบัตและอภิญญา ๕ ประการเกิดฤทธิ
 อำนาจเบ็นมหศจรรยได้ และในทศกยยังเบ็นเครื่องมือปรับปรุ้ง
 แก่สมำธให้เบ็นพนักาวเขำสมรรคผลนิพพาน และได้อภิญญา
 ครบบริบูรณ์ ๖ ประการอื่กด้วย ข้อประจักษ์ผลนคคือ กณะ
 สงฆ์ที่รับเมตตสตรนไปกำเน็นการจนเบ็นพระอรหันต์ ทวักน
 นนเอง

พระพุทธมนต์ขันธปริตร

วิรูปุกเขที เม เมตตํ ฯลฯ นโม สุตตณฺเฑ สมนุสฺสมพุทฺธานํ

ปฏิบัติป้องกันตนจากสัตว์มีพิษและคนพาล

พระพุทธมนต์ขันธปริตรหรืออิทธิราชสูตรนี้ จะได้อัญเชิญ
มาบรรยายเป็นลำดับไป พระพุทธมนต์นี้ทูลขอว่า อิทธิราชสูตร
เพราะเป็นทงส่วนเนื้อเรื่องมูลเหตุ และทงเป็นत्वพระพุทธ-
มนต์รวมกัน อันปรากฏอยู่ในสวตมน์ฉบับหลวง ตอนปฐม-
ภาณวาร ของสมเด็จพระสังฆราชปุตสทวระ แต่หากกำหนด
เอาเฉพาะเพียงพระพุทธมนต์ เรียกกันทั่วไปว่า “ขันธปริตร”
ได้ความหมายในภาษาไทยว่า “พระพุทธมนต์คุ้มครองป้องกัน
ตน” สำหรับเนื้อเรื่องมูลเหตุและत्वพระพุทธมนต์นั้น ยังมี
ที่มาในคัมภีร์บาลีพระวินัยจุลวรรค ตอนขุททกะวัตถุขันธกะ
และในอรรถกถาชาดกปกรณ์อีก แต่ในส่วนอรรถกถานั้นมีข้อ
ความอรรถนิทานเพิ่มขึ้น และบรรยายขยายความพระพุทธมนต์
นวิจตรพิศการเป็นอีกส่วนหนึ่ง และเฉพาะพระพุทธมนต์ขันธ
ปริตรนั้น ยังมีที่มาในคัมภีร์บาลีพระสูตร ขุททกนิกาย ทก-

นิบาตชาติกอกอกแห่งหนึ่งด้วย บัดนี้จะได้เก็บความทุกคัมภีร์มา
กล่าวบรรยายพอเป็นสังเขป ณ โอกาสนี้สืบไป

ก่อนจะบรรยายเรื่องนี้ ขอเสนอข้อเปรียบเทียบพระพุทธรูป
มณฑลกับเมตตาสตรอนันได้บรรยายมาแล้ว ซึ่งมีลักษณะละม้าย
กันอยู่ เพื่อตลยพินิจในทันก่อน แต่ความจริงนั้น ในส่วน
สาระสำคัญแล้วแตกต่างกัน คือพระพุทธรูปมณฑลปรีตรน เป็น
การบำบักศัตร์และเหตุร้ายอันเกิดแก่มนุษย์และสัตว์ชนตา ซึ่ง
ไม่มีอิทธิพลแรงร้ายอะไรนัก เพียงมีพิษสงเป็นภัยตามพัน
พรรณสัตว์คนธรรมชาติ ทั้งสัตว์ตนประจักษ์เข้าทำอันตราย
และเกิดขึ้นในส่วนร่างกายของผู้ประสบภัย ส่วนพระพุทธรูปมณฑล
เมตตาสตรอนัน มีสาระสำคัญมุ่งขจัดศัตร์และเหตุร้าย อันเกิดแต่
เทพยเจ้าและมนุษย์ชั้นสูง ทั้งกันความกว้างขวางครอบศัตร์ไว้
ทุกประเภทด้วย และศัตร์นั้น ๆ ก็มีอิทธิพลแรงร้ายทั้งหมดจน
ปรากฏและไม่มีตนปรากฏเข้าก่อภัย ประสบแก่ผู้ใดมีอำนาจ
เป็นทั้งส่วนร่างกายและจิตใจ นับว่าเป็นการยากยิ่งมิใช่น้อยที่
จะปฏิบัติการใช้ พระพุทธรูปมณฑลนั้น ให้เกิดผลเป็นที่พึงประสงค์
ดังนั้น หลักการในการดำเนินการใช้พระพุทธรูปเมตตาสตรอนัน
จึงยากและละเอียดละออยิ่งนัก แต่พระพุทธรูปมณฑลปรีตรน

กษัตริย์อยู่มิใช่น้อยเหมือนกัน กวราศักราชและนำไปปฏิบัติควบ
คู่กับพระพุทธรูปเมตตาสตรนนั้นสืบไป จึงจะได้บรรยายเป็น
ลำดับต่อไป

เค้าความมูลเหตุของพระพุทธรูปชั้นรูปปฏิมากรรมเริ่มต้นว่า
สมัยกาลครั้งนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จสำราญพระอิริยา-
บดประทับ ณ พระเชตะวันมหาวิหารใกล้กรุงสาวัตถีนคร พระ
ภิกษุรูปหนึ่งไม่ปรากฏนาม ซึ่งท่านกำลังสาละวนอยู่กับการผ้า
พันก้อเพลิงภายในใกล้ประตูเรือนไฟ ได้ถูกงูพิษซึ่งเลื้อยมา
แต่โพรงไม้เข้าขบกัดที่นิ้วเท้าของพระภิกษุนั้น และท่านได้
ถึงมรณภาพในทันที ความเรื่องนั้นได้ปรากฏเป็นข่าวโจษขาน
เล่าสืบกันไปทั่วบริเวณวัด จนถึงสมัยเวลาประชุมธรรมสภา
ของภิกษุทั้งหลายตามปกติ ข่าวนั้นก็ได้แพร่สะพัดไปในธรรม-
สถานนั้น ได้เวลาพระผู้มีพระภาคเจ้าออกประทับท่ามกลาง
สงฆ์ในธรรมสภา และทรงทราบข่าวนั้น จึงมีพระพุทธรูป
ประทานชี้แจงว่า ในกรณีเหตุร้ายเช่นนั้น เป็นด้วยพระภิกษุ
นั้นไม่สนใจในการเจริญเมตตาแผ่ไปในตระกูลพญางู ทั้งสี่เหล่า
เธอจึงประสบภัยถูกงูพิษนั้นทำร้ายเอาถึงแก่ชีวิต แต่หากเธอ
ได้เจริญเมตตาแผ่ไปยังตระกูลพญางูเหล่านั้นแล้ว ภัยเช่นนั้นจะ

ไม่มี แม่หากจะมีบ้าง ก็ไม่ถึงอันตรายร้ายแรงเพียงนั้น แล้ว
 ตรีศุประทานพระโอวาทกำชับให้ภิกษุสงฆ์เจริญเมตตาแก่พญางู
 สัตระกูลนั้น เพื่อเป็นหลักคุ้มครองนัยนเศร้ายและรักษาตนให้พ้น
 เหตุร้ายจากสรรพสัตว์มีพิษและสัตว์ร้ายสืบไป แต่ในอรรถกถา
 ชาดกกล่าวความพิเศษเป็นอีกส่วนหนึ่งต่อไปว่า พระผู้มีพระ
 ภาคว่าเจ้าไตรศุประทานตัวอย่างบุคคลเป็นอุทาหรณ์ในอดีตกาล
 เป็นนิยายตักคำบรรพประกอบเรื่องนั้นว่า สมัยล่วงมาแล้วนาน
 เป็นกาลที่ไม่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก พวกดาบสหรือเรียก
 อีกอย่างหนึ่งว่า “คณะพระฤาษี” นับว่าเป็นพวกมีพินพรรณ
 ชนโบราณบัณฑิต ท่านได้น้อมจิตเจริญเมตตาแผ่ผูกพันไป
 ในตระกูลพญางูหงส์ตระกูลมาแล้ว จนเกิดผลพินภัยพิบัติจาก
 อสรพิษและเหล่าสัตว์ร้ายเป็นคติควรกล้อยำเนนการ โอกาส
 นั้น พระพุทธองค์จึงประทานเล่าความพิศดารของเรื่องนี้ไปรด
 ที่ประชุมสงฆ์ให้ได้รับฟังดังต่อไปนี้

ในกาลแต่ปางก่อน ที่เมืองพาราณสี เมื่อกษัตริย์พระนาม
 ว่า “พรหมทัต” ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระศกาศได้
 อุตติเป็นพระโพธิสัตว์ถือกำเนิดในตระกูลพราหมณ์ แก้วนกาส
 พอเจริญวัย ได้สละละกามวิสัย ทรงทเบณส่วนกิเลสและวัตถุกาม

ออกผนวชเป็น คามส และสามารภ บำเพ็ญ ภารณียกิจ จนได้ ฅาน
 สมบัติและบรรลุลกัญญาชนมฤตธ และได้สร้างอาศรมสถาน
 พำนักอยู่ ณ ถิ่นแถบที่ใกล้หิมวันตประเทศที่นั่น สายแม่หน้าคงคา
 ดำรงตนเป็นอาจารย์ใหญ่ ประกอบไปด้วยคุณธรรมฅานสมบัติ
 และเรื่องอิทธิฤทธิ์ช่นอกภิญญา ห้อมล้อมด้วยศิษยานุศิษย์พระ
 คามสอย่างเนืองแน่นในที่นั้น แต่ใน บริเวณ ที่ ชายฝั่ง แม่หน้า
 คงคาสมัยนั้น บรรดาสัตว์เลื้อยคลาน อสรพิษ นานาชนิด ชุกชุม
 มากหลาย และได้กระทำอันตรายเป็นภัยแก่ พระคามสคณะ
 ศิษย์ถึงชีวิตมิใช่น้อย จนคณะพระคามสต่างพากันประหวั่น
 พรุนพรึงถึงภัยพิบัติ จึงได้ร่วมกันเรียนปฏิบัติเรื่องมฤตกรรม
 ที่มาแห่งภัยให้พระอาจารย์ทราบ พระโพธิสัตว์อาจารย์พระ
 คามสจึงให้ประชุมศิษย์และมีโอวาทวางกฎให้ปฏิบัติเจริญเมตตา
 แก่เหล่าพญาหงส์เป็นประจำและเกรงครัด ภัยพิบัติแต่นั้น
 มากเสื่อมคลายไม่บังเกิดล้มตาย และอยู่เย็นเป็นสุขทั่วหน้ากัน
 เรื่องอดีตที่ทราบที่ทรงประทานเล่านี้ มขอเคาพุทธตำราสตรสเพียง
 นี้ ในที่สุดพระพุทธองค์ได้ประทานพระพุทธโฆวาทให้ภิกษุถือ
 ปฏิบัติโดยอนุวัตรตามโบราณจารีต เจริญพระพุทธรมณฑ์ชั้น
 ปริตรเป็นกิจประจำนำสืบ ๆ มาด้วยประการฉะนี้

ข้อเท็จจริงในการเจริญเมตตาต่อสัตว์ร้ายนี้ ยังเป็นผลพลอยได้
 ในกรณีไม่ให้เป็นมาท รุจกรักษาพระมัตระวังตน เป็นการสร้าง
 ทางหน้ที่โลไว้พร้อมและรอบคอบด้วย เพราะการเจริญเมตตา
 นั้น เท่ากับผูกพันความสนใจอยู่กับผู้นั้นสงนน เป็นการ
 คอยระวังอยู่ในที่ จะมีภัยได้อย่างไร แม้จะมีภัยก็ไม่ร้ายแรง
 อะไรนัก

ส่วนในเรื่องพญานาคสี่ตระกูลมวรวุบกขเป็นต้น ทั้งปรากฏ
 ในพระพุทธรูปนั้น คงเป็นด้วยอำนาจลัทธิประเพณีที่เชื่อดอ
 และนิยมกันในยุคหนึ่งหรือก่อนนั้นหากให้เป็นไป มิใช่จะมีแต่
 ในเรื่องนเท่านั้น แม้ในท้องถิ่นในพระพุทธศาสนาและชาติ
 ศาสนาอื่น ๆ ก็มีอยู่ดาษดื่น เช่น พญานาคจลินท์ที่มาฆนคถ์
 และแม่พิมพ์าน บ็องกันฝน ถวาย พระพุทธเจ้า เมื่อ ตรัสรู้ใหม่ ๆ
 จนเป็นมูลเหตุเกิดพระพุทธรูปปางนาคปรกปัจจุบันนี้ก็ ึ่งใหญ่
 ของชฎิลอุรวะลีสสปเจ้าลัทธิคณะใหญ่แห่งแคว้นมคธ ที่พระ
 พุทธเจ้าได้ทรงผจญจนยอมขดตัวลงบาตรพระพุทธองค์ จัก
 เป็นปาฏิหาริย์ส่วนหนึ่งซึ่งทำให้ชฎิลยอมรับนับถือพระพุทธองค์
 ได้ก็ อีกสองเรื่อง คืออุทิดคตที่พระโมคคัลลานเถระเจ้า
 ได้เผชิญจนชนะ คราวพระพุทธองค์เสด็จทรงไปรตอค์คัทต-

ฤๅษี และพญางูนั้น โทป่นันท์ก็ยอมแพ้ฤๅษีพระโมคคัลลานเถระ
 เจ้า จนเกิดผลความเชื่อถือและนับถือจากประชาชนหมู่ใหญ่กิต
 แมงูอิทธิฤๅษีที่พระเทวทัต เหนรมิตรพันตน ซึ่งจำแลงเป็นกุมาร
 น้อยเข้าไปเรียกร้องความเคารพและปสาทะจากพระเจ้าอชาตศัตรู
 กิต เป็นเรื่องให้มีความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องงู ๆ ทั้งนั้น ส่วนใน
 ศาสนาพราหมณ์เล่าก็มักกล่าวไว้ว่าตนเองนั้นตักเกี่ยวข้องกัน เช่นงูที่
 พันพระวรกายเป็นอาการของพระอิศวรกิต พญางูอนันต-
 นาคราชที่ประทับบรรทมของพระนารายณ์กิต ความเป็นงูที่กลายเป็น
 มาเป็นขอล่างงูคายมงกอลหรือสายสัญญาณของพราหมณ์ ปัจจุบัน
 กิต หนุ้าแพรก คิลชาติ มงกอลที่พราหมณ์ ถือว่าเป็นหนวค
 อนันตนาคราชกิต ล้วนให้ความสำคัญแก่พวกงูทั้งนั้น แม้
 กรีก และโรมของเขาก็มี คือ เครื่องหมาย แพทย์ศาสตร์สากล
 ปัจจุบันนี้ ก็มีงูพันคอบเพลิงอยู่สองตัวในเครื่องหมายนั้น อัน
 มีมาจากชาติและศาสนาทั้งสองนั้น ซึ่งผ่นผวนมาจากอาวุธ
 สำคัญของพระพุท หรือเฮอรัสมิสหรือเมอร์คิวรี ที่ใช้ประหาร
 ยักษ์ซึ่งนำโรคร้ายมาให้แก่ประชาโลก ทั้งงูมกิตอันเดียวกัน
 คือให้ความสำคัญแก่งูนั้นเอง ยิ่งพญางูวิรุบักร์สกุลนพระพุท-
 ศาสนากล่าวไว้ชัดในอาฎานาฎียสูตร ว่าเป็นโลกบาลประจำกิต

ตะวันตก มีเหล่านาคเป็นบริวาร แม่พรหมณ์จะกล่าวเพี้ยน
 ไปเป็นท้าววรรณ แต่พาทะทรงก็เบนสตวมพชตุงงเช่นกัน คือ
 มังกรหรือจรเข้ ตามเหตุผลในเรื่องนี้ เห็นจะเป็นด้วยพระ
 พุทธองค์ทรงปล่อยไปตามลัทธิประเพณีอื่น เป็นจิตวิทยาส่วน
 หนึ่ง คือไม่เสียหายและได้ผลปลูกกำลังใจบำรุงขวัญ จะได้
 มั่นในการบำเพ็ญความดีคือเจริญเมตตา และมนต์เดิมก็เป็น
 ของพระดาบสแต่บรมบรรณ ได้กลับกลายมาเป็นพระพุทธรณ์
 ครองพุทธกาลนี้ จึงมีของที่คนถือว่าสำคัญในกรณีนี้ติดมาด้วย
 ส่วนที่ให้เจริญเมตตาเป็นสาธารณะ ส่วนรวมแก่สัตว์ไม่มีเท้า
 สองเท้า สี่เท้า และมากเท้าไว้ในมนต์ ก็เป็นด้วยพุทธประสงค์
 ให้สนใจไม่ประมาท จะได้ไม่มีภัยแก่มวลมนุษย์สัตว์ประเภท
 ต่าง ๆ อันได้ในข้ออธิบายข้างต้น สัตว์ไม่มีเท้าเช่นงูและปลา
 รายเบงตน สัตว์สองเท้า เช่น มนุษย์พาดและนกกรายเบงตน
 สี่เท้าเช่นเสือช้างเบงตน มากเท้าเช่น ตะขาบ แมลงบอง บุง
 เบงตน ในพระคาถาที่ ๓ ใจความเป็นการขอความเห็นใจ
 จากมวลมนุษย์ สัตว์ เหล่านี้ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่
 เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นทางมุ่งสันติโดยสุภาพตามฐานะ
 พุทธศาสนิกชน ดีกว่าวิธหักหาญและใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์ ซึ่ง

เป็นการเมฆระกตองลงท่น และความมั่นคงแห่งสนทนินกอยู่
 ในฐานะไม่น่าไว้ใจ เว้นแต่หมกทางออกด้วยกรรมนิกจาเป็น
 ในพระคาถาที่ ๕ นี้ เป็นการชชตถึงผลแห่งการเจริญเมตตา
 ที่แผ่ไป คือ ความเจริญและความไม่มี หายนะ อัน เป็น สิ่งพึง
 ประสงค์ของมนุษย์และสัตว์ทั่วไป ซึ่งผู้เจริญเมตตา มี ปกติ
 ปฏิบัติประจำและมั่นคง และในพระคาถานมขอที่นำศึกษาเรื่อง
 กำบาลอยู่ ๓ คำ คือ สัตตะ ท่านหมายเอามนุษย์สัตว์ที่ยึดถือ
 ชนรทำเป็น เราเขา อย่าง จริง จัง ไม่รู้จัก สภาวธรรมคือ กฏ
 ธรรมตา ปาณะ ท่านหมายเอาพวกที่ครองร่างอยู่ได้ด้วยลม
 หายใจเข้าออก และ ภูตะ ท่านหมายเอามนุษย์สัตว์ที่เกิดมชีวิต
 อยู่ คู่กับสัมภเวสีที่หมายเอาชีวิตในครรภ์บ้าง ในไข่บ้าง และ
 ปฐมจิตของสังเสทชะและเทวดาบ้าง ในที่อื่น ภูตะ ท่านหมาย
 เอาพระอรหันต์ และสัมภเวสี ท่านหมายเอาพระเสชชะอริย
 บุคคลด้วย มิได้หมายถึงผิปลาจแต่ประการใดในที่นี้ ในพระ
 คาถาส่วนที่ ๕ นี้ แบ่งออกศึกษาเป็น ๓ ประการ ประการ
 หนึ่ง เป็นการเปรียบเทียบด้วยประมาณแห่งคุณสมบัติมิใช่จำ
 นวน คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อันเรียกว่าพระรัตน
 ตริย ซึ่งพระพุทธผู้ประทานความสะอาดหมดจด ความเอื้อ

อาริและความสว่างกระจ่างแจ้ง พระธรรมผู้ให้ความไม่
 ประมาท ความซื่อสัตย์สุจริตและความดีความชอบ และพระ
 สงฆ์ผู้ให้ความมีระเบียบ ความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและความ
 สง่างาม เป็นคุณสมบัติที่จะประมาทมิได้ในเมื่อประพฤติ
 ตาม จะคุ้มครองป้องกันยิ่งกว่าการกำประกันใด ๆ และ
 จะปลอดภัยอยู่เย็นเป็นสุขค้ำนวดประมาทไม่ได้ สําหาอะไร
 กับมนุษย์สัตว์ร้ายมีพิษมากและน้อยเหล่านี้ ซึ่งมีโทษและคุณ
 พอประมาท จะทำอันตรายได้อย่างไร แม้จะได้แก่แต่เพียง
 ขอบเขตชนประพฤติปฏิบัติ บกพร่องจากคุณ สมบัติ ดัง กล่าวมา
 แล้วเท่านั้น ประการที่ ๒ ที่ว่าการคุ้มครองป้องกันเราได้
 กระทำไว้เรียบร้อยแล้ว ขอพวกภคทงหลายจงหลีกเลี่ยง
 ในตอนต้นหนเป็นการยืนยันที่ใดดำเนินการไปแล้วในการ
 ป้องกันรักษา เป็นการพิสูจน์สำรวจยา คืออย่าลืม ให้คอย
 ระวังจะได้ไม่บกพร่องในคุณสมบัติ เพื่อความปลอดภัยนั่นเอง
 ในตอนท้าย เป็นการขบไล่พวกสัตว์มชวตทงตกค้างอยู่ด้วยการ
 ละมุนละม่อม ให้ไปเสียในทกเราใต้พทกษรรักษาไว้คแล้วนั่นเอง
 ประการที่สุกใน คาถาสุดท้ายน เป็น บก นมสการ การวะพระ
 พุทธคุณ พระสมัมาสัมพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันนี้โดยเฉพะะ และ

นมัสการการวาระเป็นส่วนรวม ท้าวไปแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง
 ปัจจุบันและอดีต รวม ๗ พระองค์ คือ พระวิปัสสี พระสิขี พระ
 เวสสภู พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะและพระ
 โคตมะองค์ปัจจุบันนี้ด้วย เป็นการสรุปลงนัยนถวายเป็นการวาระเพื่อ
 เป็นหลักทศพรยตมเป็นสรณะคุ้มครอง โดยเอาพระคุณนามา
 เป็นแนวยึดถือประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อความสุขสวัสดิศบไป
 ส่วนในรูปพิธีการนั้น พระสงฆ์ท่านได้นำพระพุทธรูป
 นามสวดในงานมงคลประจำบ้านและวัดเสมอมา และคติความ
 ขลังท่านถือว่า พระพุทธรูปนั้นภาวนาใช้คุ้มกันภัยในงานอาชีพ
 กสิกรรมและวนกรรมที่จำต้องบุกป่าฝ่าพงคั่นก แม้สถานที่ชุก
 ชุมด้วยสัตว์ร้ายและอสรพิษ เช่นสนับทึบชมเป็นต้น พระ
 พุทธรูปนั้นก็ใช้กำจัดภัยได้ ยิ่งฤกษ์และดินนาทวมอันอาจจะมี
 ชนไต่หน บรพาสัตว์เลื้อยเสือกกลานก็จะเกลื่อนกล่น ทว่า
 ใช้พระพุทธรูปนี้ ทงในทางปฏิบัติขอเท็จจริงชอบด้วยเหตุผล
 และเจริญภาวนาตามลัทธิขลัง ก็น่าจะได้ประโยชน์ควรแก่ฤกษ์
 กาลยิ่งนักแล

พระพุทธมนต์ฉัททันตปริตร

วิสุตเมนenti ปรามสนโต ฯลฯ

มา มิวเน พาลมิกา อคณฺณุตติ

ปฏิบัติป้องกันตนจากภัยสัตว์ร้ายและสัตว์ดุร้าย

พระพุทธมนต์ชื่อว่า ฉัททันตปริตร ซึ่งจะนำมาบรรยาย
ต่อไปนี้มีที่มาอยู่ในคัมภีร์บาลีพระสุตฺตขุทฺทกนิกายปกรณฺ์ชาตฺก
ตอนคิงสฺตินิปาต และในอรรถกถาชาตฺก เรื่องที่ ๔ แห่งคิง-
สฺตินิปาตนั้น อันพระพุทธมนต์นี้ สมเด็จพระสังฆราชปฺสส-
ทเวระได้ทรงนำมาจัดไว้ตอนท้ายฉัททันตปริตร และรวมอยู่ใน
อันคัมภีร์ที่ ๔ แห่งมหาพรตปริตรหรือสิบสองตำนาน และมีอยู่
เพียง ๒ คาถา หรือ ๘ วรรคเท่านั้น คาถาหนึ่งในฉัททันต
ปริตรนี้เป็นคำพระบาลีอยู่ในฉัททันตชาตฺกในลำดับที่ ๒๖ ซึ่งได้
ตัดทอนเอาเฉพาะคาถาเดียว แต่คาถาหลังในฉัททันตปริตร
เป็นคำพระอรรถกถาแต่งผสมกัน จึงนับฉัททันตปริตรนี้จึง
เป็นพระพุทธมนต์แบบผสมสองสำนวนและสองที่มา คาถา
ส่วนพระบาลีแปลถอดเป็นเนื้อความว่า “พญาช่างฉัททันตเค

จับพรานไพรได้ด้วยหมายใจว่าจักฆ่าพรานนั้นเสีย แต่ครั้น
 ได้เห็นผ้ากาสาหวดสีสรร ซึ่งเบนนรงค์คือ เครื่องหมายของพวกท่านผู้
 แสงคุณงามความดีประเสริฐแล้ว ความรู้สึกได้เกิดขึ้นแก่พญา
 ช่างฉันทน์ดีโพธิสัตว์ หง ๆ ที่ได้ประสบความทุกข์คือเจ็บปวด
 รวดราว ว่าท่านผู้มั่งคั่งคือทรงเครื่องหมายของผู้หมดจด
 บริสุทธิ์ อันคนที่ทั้งหลายไม่ควรทำร้ายเป็นหลักการ” คำว่า
 หลังส่วนนอรรถกถา แปลถอดเป็นไทยว่า “แม่พญาช่างฉันทน์ดี
 ได้ถูกศรยิงทะลุแล้ว เสวยเวทนาเจ็บปวดอย่างรุนแรง ก็ไม่
 หวนไหว สรรงบคือข่มใจไว้ ไม่ปล่อยใจอาฆาตประทุษร้าย
 ท่านผู้ทรงผ้ากาสาหวดสีสรร ถ้าเรื่องนี้เป็นความจริงที่พญาช่าง
 ได้ปฏิบัติมาแล้ว ขอพรคุ้มครอง คือสัตว์ร้ายในไพรพนาสัตว์
 อย่าได้กล่าวร้ายเราเลย” ทั้งนี้ พระพุทธมุนีเห็นเป็นคติปฏิบัติ
 ธรรมชั้นสูง และเป็นหลักวางใจในเมื่อใกล้แตกดับแห่งชีวิต
 คือทำใจให้บริสุทธิ์ อย่าให้มีโลภะ โทษะ ได้ มีฉะนั้นจะได้
 คติไม่ตี ทงผู้เชื่อถือความขลังไซ้เป็นบพภาวนาคุมครองบอง
 กานสัตว์ร้ายมีเสอชางเบนนคิน

บทนี้ จะเห็นว่าเรื่องมุลกรณแห่งพระพุทธมุนีนั้นมาบรรยาย
 ยายประกอบเป็นแนวประดับความวิเศษไป สมัยพุทธกาล เมื่อ

พระผู้มีพระภาคเจ้ายังทรงพระชนมอยู่ นางภิกษุณีรูปหนึ่งใน
 สาวกตณคร เห็นโทษในการครองเรือน ออกบวชในพระพุทธ-
 ศาสนา วันหนึ่งได้ไปฟังพระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาค-
 เจ้า ณ พระเชตวันมหาวิหาร พร้อมด้วยภิกษุณีอื่น ๆ มากหลาย
 ด้วยกัน ขณะฟังธรรมอยู่นั้น ได้เห็นพระศิริโฉมของพระพุท-
 ธองก่อนเกิดด้วยบุญญาภาพและพระรูปสมบัติอันงดงามล้ำเลิศ
 นางก็มาร่ำพังกาในอดีตกาล เราได้เคยเป็นหญิงร่วมบุญบารมี
 ในใต้ฝ่าพระบาทพระพุทธรองค์นมบ้างไหมหนอ ทนใจนินญาณ
 ระลึกชาติได้ก็ปรากฏแก่นางและทราบได้ว่า นางได้เคยเป็นกั-
 รวร่วมพระบารมีมาครั้งหนึ่งในภพเมื่อพระพุทธรองค์เสวยพระชาติ
 เป็นพญาช้างฉัททันต์ ทนทนัน ความเอิบอิ่มและร่าเริงก็ได้
 บังเกิดชนจนบันดาลให้นางหัวเราะออกมาอย่างกักก้อง แล้ว
 ต่อมานางได้หวล พิจารณา ถึงสภาพ ของสตรีทรม อชยาศัย มักไม่
 เอื้ออารีต่อสามเบนส่วนมาก และยกสภาพของนางในอดีตเข้า
 เทียบเคียงว่า เราเป็นเช่นนนมบ้างไหมหนอ ก็ทราบได้ถึง
 ความจริงที่นางได้ สว่างภัย อย่างมหันต์ให้แก่ พระบรมโพธิสัตว์
 ถึงสนชวต ขณะนั้นนางก็เกิดเป็นทุกข์โถมนสเวารอนถึงกับ
 ร้องไห้สะอึกสะอื้นตงสนนหวไป ในธรรมสภา พระผู้มีพระภาค

เจ้าได้ทรงประสพอาการของนางภิกษุณีนั้น จึงทรงแยมพระ
 โยษฐ์ให้ปรากฏเป็นเหตุ บรรดาพระสงฆ์ทั้งหลายใคร่จะทราบ
 พุทธนิยทรมพระโยษฐ์ จึงพากันทูลถามถึงมูลกรณีนั้น
 พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้โปรดประทานเสด็จความเป็นไปของ
 นางภิกษุณีสาวทมิฬอาการ และร้ายทั้งสองประการนั้นให้ที่ประ
 ชุมสงฆ์ฟัง โดยทรงนำฉันทันต์ชาคกอตตนิทานมาตรัสเป็น
 ลำดับไปดังนี้

ในกาลที่กตัมบรรพมา พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็น
 พญาช้างเผือกผ่อง ปากและเท้าแดง สูงและใหญ่มาก มีฤทธิ์
 เหาะได้ นามว่า ฉันทันต์ เหตุเพราะอาศัยอยู่ใกล้สระชอน
 และออกประการหนึ่งเพราะมีงาเกิดเป็นวิคมโต ๖ สี เป็นพระยา
 จำโฆสงช้างถึงแปดพันเชือก หงษ์นั้นคงถือการเคารพและสัก
 การะในพระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ พระองค์เป็นประจำ พญา
 ช้างฉันทันต์นมช้างพองหอมมหาสุกัททาเป็นนางพญาฝ่ายขวา ช้าง
 พองช่อจลลสุกัททาเป็นนางพญาฝ่ายซ้าย และมีธากาญจนคูหา
 แห่งภูเขาสวรรณบรรพตในป่าหิมพานต์เป็นที่พักอาศัย วันหนึ่ง
 เป็นฤกษ์ออกวังบาน พญาช้างฉันทันต์จึงพานางมหาสุกัททาและ
 นางจลลสุกัททาไปชม ครั้นถึงบารังพญาช้างฉันทันต์เข้ากระ-

พงศ์พระชนกหนึ่ง นางมหาสุภักทหายนี้อยู่ไถลม ตอกรังและ
 ไบสตกก็ไปรยปรายลงมาตอังกายนาง ส่วนนางจุลลสุภักทหายนี
 อยู่เหนือลม กิ่งและใบรังแห้งพร้อมด้วยมดแดงมดดำก็หล่นลง
 มาถุกนาง จึงเป็นกรณให้นางจุลลสุภักททาเกิดความน้อยใจ
 เคียดแค้น และผูกอาฆาตในพญาช้างเป็นมูลเหตุ ต่อมาอีกครั้ง
 หนึ่ง ช้างพญาช้างไคพานางทั้งสองไปอาบน้ำในสระฉันทันต์
 เมื่อเสร็จจากการส่นาณกายแล้ว ทั้งสามพญาช้างกชนมายืน
 เคียงกันรอบบริวารอยู่บนพนทริมสระ ขณะนั้นช้างบริวารเชือก
 หนึ่งได้คอกบัวใหญ่ มีกลีบถึง เจ็ดชันน้ำ มามอบให้แก่ พญาช้าง
 โพรธสัตว์ พญาช้างรับแล้วจึงยื่นให้แก่นางมหาสุภักททาและ
 ไปรยเกษรคอกบัวเหนือกระพองแก่นางพญานัน นางจุลล
 สุภักททาได้ประสพอาการเช่นนั้นน้อยใจเคียดแค้นยิ่งขึ้น และ
 จองเวรพระโพรธสัตว์อย่างฝังจิตผูกใจนับแต่บัดนั้นมา วันหนึ่ง
 พญาช้างได้ปรุงผลมะพร้าวและเผือกมันด้วยน้ำผึ้งถวายพระบจ-
 เจกพุทธเจ้าประมาณห้าร้อยองค์อยู่ ทันใดนั้นนางจุลลสุภักททา
 ก็นำส่วนของตนเข้าถวายบ้าง แล้วตั้งความปรารถนาขอให้
 ไปเกิดเป็นพระราชธิดาในสกุลมัททราชมีนามว่าสุภักททา และ
 ให้ไคเป็นนมเหสีที่โปรดปรานของพระเจ้าพาราณสี แล้วให้ไค

โอกาสประหาร และตัดงาทอง^๕ของ พระยาข้างฉก^๖ทนต์^๗ได้สำเร็จ
 เลิศ^๘ จำเดิมแต่^๙วัน^{๑๐}นั้นนางกมไศย^{๑๑}กับหม้ายและนางจัน^{๑๒}ร่างกายชুব
 ผอม ในที่สุด^{๑๓}ก็ถึงแก่อวสาน^{๑๔}แห่งชีวิต และได้^{๑๕}ไปเกิดและดำรง
 ฐานันดร^{๑๖}เป็นมเหสี^{๑๗}พระเจ้าพาราณสี^{๑๘}สมดังเจตนา ต่อมาพระนาง
 ทรงได้^{๑๙}ญาณ^{๒๐}ระลึกชาติ และได้^{๒๑}ทราบถึง^{๒๒}ฐานะและเหตุ^{๒๓}เจ็บแค้น
 แต่^{๒๔}เดิมมาทุกประการ จึงได้^{๒๕}ทรงวางอุบาย^{๒๖}ประชวร^{๒๗}แพ้พระกรรม
 และ^{๒๘}กุศล^{๒๙}เป็น^{๓๐}ท่านองความ^{๓๑}ฝัน ให้^{๓๒}พระสวามี^{๓๓}ประทาน^{๓๔}ความสำเร็จ
 แก่^{๓๕}ประชวร^{๓๖}พระกรรม^{๓๗}นั้นสืบไป เป็น^{๓๘}อันว่า^{๓๙}พระเจ้าพาราณสี
 ต้อง^{๔๐}โปรดให้^{๔๑}ประชุม^{๔๒}พราหมณ์^{๔๓}จำนวนถึง ๖ หมื่นคน^{๔๔}ใน^{๔๕}พระราชา
 ฐาน แล้ว^{๔๖}พระนางได้^{๔๗}ทรงนำ^{๔๘}ความ^{๔๙}แค้น^{๕๐}ผูกเวร^{๕๑}พญาข้างฉก^{๕๒}ทนต์
 มาเล่า^{๕๓}เป็น^{๕๔}เล่ห์^{๕๕}ความ^{๕๖}ฝัน ให้^{๕๗}นายพราหมณ์^{๕๘}ในที่^{๕๙}ประชุม^{๖๐}นั้นเสาะ^{๖๑}สืบ
 ประหาร^{๖๒}และ^{๖๓}ตัด^{๖๔}งา^{๖๕}พญาข้าง^{๖๖}นั้น^{๖๗}มาถวาย พระนาง^{๖๘}ทรง^{๖๙}เลือก^{๗๐}ได้
 พราหมณ์^{๗๑}ชื่อ^{๗๒}โสณูคร^{๗๓} และ^{๗๔}ทันที^{๗๕}นั้น^{๗๖}พระนางได้^{๗๗}กุศล^{๗๘}ขอ^{๗๙}พระราชา
 อนุญาต^{๘๐}พา^{๘๑}พราหมณ์^{๘๒}โสณูคร^{๘๓}ชน^{๘๔}สุปราสาท^{๘๕}เบอง^{๘๖}บน เบ็ด^{๘๗}พระ^{๘๘}บัญญัติ^{๘๙}
 ด้าน^{๙๐}ทิศ^{๙๑}อุดร ทรง^{๙๒}ช^{๙๓}พระ^{๙๔}หัตถ์^{๙๕}ไป^{๙๖}ยัง^{๙๗}ป่า^{๙๘}หิมพานต์^{๙๙}และ^{๑๐๐}ทรง^{๑๐๑}แนะ
 สถานที่^{๑๐๒}ที่อยู่^{๑๐๓}ของ^{๑๐๔}พญาข้าง^{๑๐๕}ฉก^{๑๐๖}ทนต์^{๑๐๗}จน^{๑๐๘}เป็น^{๑๐๙}ที่^{๑๑๐}ประจักษ์^{๑๑๑}ชัด ฝ่าย^{๑๑๒}พราหมณ์
 โสณูคร^{๑๑๓}เมื่อ^{๑๑๔}ตระ^{๑๑๕}หนัก^{๑๑๖}แน่^{๑๑๗}ใจ^{๑๑๘}ใน^{๑๑๙}การ^{๑๒๐}เดินทาง^{๑๒๑}และ^{๑๒๒}ค้นหา^{๑๒๓}แล้ว ก็
 เดินทาง^{๑๒๔}เพื่อ^{๑๒๕}ดำเนิน^{๑๒๖}การ^{๑๒๗}ต่อไป ใช้^{๑๒๘}เวลา^{๑๒๙}ถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน

จึงวางรูปการไต่สำเร็จ โดยชุกชุมลงตรงที่พญาข้างยืนประจำ
แล้วทอดเสาและปูพรมเบ่งบน เจาะรูปพอให้ลูกศรเล่นออกไป
ไต่ และรอยฝุ่นเกลี้ยงมูลฝอยอำพร่างไว้เหนือพรม แล้วเอาผ้า
กาสาหวัดตรักคลุมศีรษะ หลบตนอยู่ในหลุม รอเวลาของ
พญาข้างสับไป ไต่เวลาพญาข้างโพธิสัตว์ก็มายืนรับลมบำบัด
ความร้อน ณ ที่ประจำแต่เคยมา โอกาสนั้นพราณโสณตร
ก็ยิงลูกศรอาบยาพิษตรงนาคีทะเลหลังเลือกไหลนองเป็นมหันต์
เวทนา พระโพธิสัตว์ถึงกับเปล่งเสียงร้องกึกก้องพนาวัน ทำให้
ข้างบริวารทั้งแปดพันตกใจและพากันมายังที่พระโพธิสัตว์ประ-
สพภัย และได้เห็นพระโพธิสัตว์เสวยทุกข์เวทนาน่าสพึงกลัว
เช่นนั้น จึงต่างพากันโลดไล่ตามหาศัตรูไปคนละทิศละทาง
ยังเหลือเพียงนางพญาข้างมหาสุภักทา ซึ่งเฝ้าเคียงข้างอยู่เท่านั้น
แม้พญาข้างโพธิสัตว์ก็ทราบชัด ถึงที่มาแห่งภัยและที่ซ่อน ของ
ศัตรูได้อย่างถ่องแท้ แต่พึงประสงค์ทราบความจำนงของศัตรู
โดยเฉพาะตน จึงใ้เื้อบายไล่ให้ข้างมหาสุภักทวไปค้นหาศัตรู
เสียในก่อน หลังจากนั้นแล้วพระองค์จึงทำลายที่ซ่อนและจับ
ศัตรูนั้นขึ้นมา เบื้องแรกหมายใจจะฆ่าเสีย แต่เห็นผ้ากาสาหว-
ัดตรักเท่านั้น ก็พลันได้สติละอายบาปประงับโทษเสียได้ จึง

ปล่อยบถามแต่โดยดีถึงมูลกรณีประหารตน และได้ทราบถึงผล
 ฟังประสังข์งาทที่พระนางพญาใช้มาด้วยแรงอาฆาต ก็ประทาน
 อำนาจช่วยตัดให้สมเจตน์จำนง แล้วตั้งปณิธานปรารถนาพระ
 โทษิญาณในภายหน้า พร้อมด้วยทำสังจกธาประสาทพระคัมภีร์
 ปวงสัตว์ร้ายให้แก่ นายพราน ไปสู่ที่จุดหมายปลายทางด้วยความ
 ปล่อยภัย พอ นายพรานจากไปแล้ว พระโทษิตัวฉกทนต์กลมลง
 ถึงชีวิตอวสาน ฝ่ายพรานโสณครนนเดินทางมาถึงนครพาราณสี
 แล้วไต่ทางทางคู้เข้าถวายพระนางเจ้าสุภักทา พอพระนางทอด
 พระเนตรเห็นงาทงคู้ทรงหวลระลึกลงถึงความหลัง ความโศก
 เศร้าเสนาสาหสภบังเกิดมิ ไม่สามารถจะทนทานได้ ก็ถึงแก่
 ชพิตกษยสิ้นพระชนม์ในขณะนั้นแล

พระพุทธมนตนมขอทหน้าศกษาอยู่ ๓ ประการ คือ ข้อ ๑
 เรื่องช้างฉกทนต์ เป็นพญาช่างตระกูลคชลักษณ์อันเยี่ยมยอด
 ประเภทที่หนึ่ง ยิ่งกว่าตระกูลพรหมพงศ์ พิษณุพงศ์ อิศวรพงศ์
 และอคนิพงศ์ มีกล่าวไว้ในคัมภีร์อภธานนปัทมิกา ซึ่งพระ
 มหาโมคคัลลานเถระชาวลังกาแต่งไว้ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ถึง
 ๒๓ นั้น และพระเจ้าลิไทยพระมหาธรรมราชาแห่งสุโขทัย ได้
 ทรงนำไปกล่าวไว้ในไตรภูมิพระร่วงต่อมา อันช้างสำคัญนั้นถือ

เป็นของคัมภีร์ของพระมหากษัตริย์จักรพรรดิราช เรียกว่า ช้าง
 แก้ว แม้ประเทศไทยก็นิยมเช่นกัน เช่นช้างเนกพลพาหนะทรง
 ของพ่อขุนรามคำแหง ที่ชนะศึกพ่อขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดนคร
 สุโขทัย และช้างเจ้าพระยาไชยานุภาพ พาหนะทรงของสมเด็จพระ
 พระนเรศวรมหาราช ที่ทรงชนะศึกใหญ่กรุงอยุธยาเป็นต้น แม้
 บัจจุบันนกยงมพระราชประเพณีอยู่ ข้อ ๒ ทว่าพญาช้างฉกทนต์
 เห็นผกาสาวพัสตร์แล้วไม่ฆ่าพรานโสณฺดร เรื่องนกเบนจรรยา
 ของผู้เคร่งครัดในศาสนาประการหนึ่ง และเป็นการบำเพ็ญอกุ
 ทานไปด้วยในตัว เพราะความจริงนั้น ผู้มันในพระพุทธศาสนา
 แล้วจะเป็นใครก็ตามไม่ก่อเวร เพราะฆ่าแล้วได้ผลดีอะไรตอบ
 แทนขนบ้าง และเป็นการสร้างเวรสร้างบาปไม่รูจบ ยิ่งเป็น
 พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีด้วยแล้ว ไม่กระทำแน่ เพราะเรื่อง
 ภัยที่ไต่รับนั้น ถือเป็นกรรมของตนหรือเรื่องส่วนตัว ยิ่งอยู่ใน
 ภาวะใกล้แตกดับเช่นนั้นควรบำรุงจิตให้ไกลโลภไกลโกรธ มุ่ง
 ความดีให้มีจิตแจ่มใสเป็นทศก อนาคตจึงจะเป็นสุคติ ด้วยเหตุ
 นี้ แนวทางพุทธศาสนิกชนจึงบอกพระอรหันต์ เมื่อใกล้หมดลม
 อัสสาสะบัสสาสะเป็นธรรมนิยมมา เพื่อชำระบาปมุ่งการบุญ
 เป็นหลักยึด ดังนั้น พญาช้างโพธิสัตว์ แม้ไม่มีผาเหลืองประ-

จักษ์ ก็คงไม่พาพรานเป็นแน่ เพราะเป็นการสร้างเวรด้วย
 อาฆาตตอบ ทั้งเป็นทางอบายในภพหน้า และบั้นทอนพระ
 โพธิญาณ ควรถือเป็นหลักของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ข้อที่ ๓
 เรื่องพรคัมภรอนนเป็นแรงอธิษฐาน อาจสำเร็จได้ แต่ต้อง
 เป็นอธิษฐานประกอบด้วยคุณธรรม ๔ ประการ คือมีบุญญา
 รอบรูสังกักรวี จะได้รับเหตผลมีข้อเท็จจริงประจักษ์ และ
 เป็นกรณที่ชอบที่ควร ข้อที่ ๒ กล่าวว่าไม่ให้ประมาท ทั้งบาป
 ว่า ปณณัมมปมชฺเชยฺย ประการที่ ๒ มีสัจจะประพตฺติสิ่งใด
 ก็ให้ได้จริง จะได้ขยันหมั่นคงมุ่งความสำเร็จเป็นที่ตั้ง แม้มอุป-
 สรรคจะได้ไม่ทอดอยและแก้ไขลุลงได้ ข้อที่ ๓ กล่าวว่าควร
 รักษาให้มั่นคง ทั้งบาปว่า สจฺจมนุรฺกฺเขยฺย ประการที่ ๓ มี
 จาคะกัจจิสงฺกเป็นชาติกแก่ความจริงใจ จะได้เป็นกำลังทำ
 ทานเหตุอันที่จะมาบั้นทอนทำลายความตั้งใจจริงเสีย ข้อที่ ๔
 กล่าวว่า ให้สร้างสรคยง ๆ ขน เพื่อกำจัดศัตรูของความจริง
 ทั้งบาปว่า จากมนุพรเหยฺย ประการสุดท้ายมีอุปสมะหรือสันติ-
 ธรรม สงบใจจากสังกแก่ความจริงใจ จะได้เป็นจิต
 เต็ญเดียว ไม่มีอารมณ์อันรบกวน ตั้งมั่นอยู่ในความสมหวัง
 ประการเดียว ข้อที่ ๕ กล่าวว่าให้สนใจค้นคว้าสอบสวนฝึกหัด

ให้เจนจัด ดังบาลีว่า สนฺติ เมว สฺสูภฺกฺเขยฺย ตัวอย่างในเรื่องนี้
คือพงศาวดารไทยเป็นที่ที่ศนะ เช่นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ
ทรงอธิษฐานเสี่ยงเทียนในวัดป่าแก้วอยุธยา ครั้นยังเป็นพระ
เชียรราชา ในคราวจะเสด็จมาครองราชย์โดยการทูลเชิญของ
ขุนพิเรนทรเทพและขุนอินทรเทพกับพวก ก็เป็นผลประจักษ์
และสำเร็จดังนิมิตอธิษฐานนั้น และอีกเรื่องหนึ่งคือสมเด็จพระ
พระเจ้ากรุงธนบุรีเมื่อเป็นเจ้าเมืองตาก ทรงอธิษฐานขว้างยอด
เจดีย์ทวดชอยเขาแก้วหรือดอนแก้ว อำเภอเมืองตาก หักลง
มาสมพระทัย เป็นการเสี่ยงพระบารมีเพื่อจะเสด็จยาตราทัพมา
กำจัดศัตรูของชาติไทย ก็สมพระประสงค์ของพระองค์ทุกประ
การ ดังนี้เป็นต้น ก็เป็นด้วยแรงอธิษฐานที่ประกอบด้วยคุณ
สมบัติดังกล่าวนั่นเอง.

พระพุทธมนต์ “โมรปริตร”

อุเทตยณฺ จกฺขมา เอกราชา ฯลฯ โมโร วาสมกปฺปยตี

ปฏิบัติข้องกันตนจากภัยคนประทุษร้าย

พระพุทธมนต์นี้ชื่อ โมรปริตร อยู่ในปกรณ์โมรชาตก
ทัพหรรค ทุกนิบาต ขุททกนิกายแห่งพระสุตตันตปิฎก และ
ในคัมภีร์อรรถกถาชาตก ภาคที่ ๓ เรื่องที่ ๔ ของวรรคต้น
พระโบราณจารย์เจ้านับถือเป็นของขลัง ใช้เจริญและภาวนา
สืบมาแต่โบราณกาล เพื่อกุมครองบ่งกันตนให้พ้นภัยอันตราย
จากคนประทุษร้ายวิเศษนัก แม้พิธีการทั้งในส่วนราชการและ
ประชาราษฎรทั้งในวัดและบ้านเรือน ใช้สวดกันเป็นประจำ
ดังนั้น โมรปริตรจึงเป็นพระพุทธมนต์ปรากฏอยู่ใน
จลราชปริต และมหाराชปริตรแห่งสวตมนต์ฉบับหลวง ซึ่ง
พระสงฆ์ได้นำมาสวดประกอบพิธีอยู่ทุกวันนี้ และใครยังได้
นำไปเป็นพระพุทธมนต์กำกับนพเคราะห์ให้ส่วนของพระอาทิตย์
ด้วย ไปรศสลับและพิจารณาแก่นต่อไป

โมรปริตรนี้ มีกำเนิดและประวัติดังนี้ เมื่อพระผู้มพระ-
 ภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร พระนคร
 สิวตถิ ภิกษุรูปหนึ่งได้เป็นมัจจุตม์ฟุ้งซ่านเพราะความกระสัน
 เหตุได้เพ่งเพลินสกริเพศผู้เลอโฉม และประทับประดาอาภรณ์
 อันแพรวพรางจนลมสภาวะของตน และได้ถูกนำมาเฝ้าพระผู้ม
 พระภาคเจ้าเพื่อประทานพระโอวาทระงับเหตุ อาศัษมูลกรณน
 เป็นพระปรารภ พระผู้มพระภาคเจ้าจึงประทานพระพุทธรูป
 เป็นทำนองทรงเห็นใจ และตรัสเรื่องความหลังครังพระองค์
 เสวยพระชาติเป็นพญานกยูงไพศัตว์ ทั้ง ๆ ที่ทรงเป็รื่องปราด
 และมีเวทมนต์ขลัง ทั้ง ๆ ที่รักความสงบและบริสุทธิ์ เพราะ
 ได้แผ่งตนอยู่ยังแนวเขาลึกเข้าไปไกลจากความวุ่นให้เกิดความ
 ฟุ้งซ่าน และความเคล้าหมองเป็นเวลากาลนานถึงเขตรอยบับ ยัง
 ต้องไกรบความยุ่งยากและเสียหายเกือบสิ้นชีวิต เพราะเหตุเสียง
 อันจับจิตของนางยุงนกค่อนัน นับประสาอะไรกับภิกษุหนุ่ม
 เห็นปานน ซึ่งมวดยและสภาพตกอยู่ในฐานะแวดล้อมด้วยอารมณ์
 ยั่วอย่างนั้น จะมีอันเป็นไปไม่ได้ แล้วพระองค์จึงได้ทรงเล่า
 ความหลังครังตกต่ำบรรพสวนพระองค์ ไปรตคณะสงฆ์เรื่อง
 โมรชาตกประทาน ในท้องเรื่องของโมรชาตกนี้มีมนต์สำคัญอัน

พระโพธิสัตว์ได้ทรงประพฤตินอกกิจวัตร และกำจกภัยได้ปรากฏอยู่ ตั้งข้อความพิศดารต่อไปนี้

ในกาลล่วงมาแล้วนาน ครึ่งนั้นในพระนครพาราณสีเป็นรัชสมัยของพระเจ้าพรหมทัต พระพุทธองค์ได้เสด็จอุบัติถือกำเนิดเป็นพญายูงทองโพธิสัตว์ ขณะเป็นฟองไข่ก็ทรงสำนุฐานมีสติจตอกกรรมกาตุม ขณะเมื่อเป็นบัพภกัทรงลักษณะงามและมพนชนเหลืองอร่ามดังทองบริสุทธิ์ ประกอบด้วยสร้อยคอแพรวพรายยิบระยับ ประทับอยู่ยังลานยอดเขาทัณฑกหิริญญาพลิกเข้าไปในแดนไพรที่สลบชบซ้อนด้วยขุนเขาเป็นชันๆ อันค้ำที่สถนิมวันตประเทศ มีพระจริยาวัตรเคร่งครัดในการเคารวพระอาทิตย์และกัจจนอบน้อมพระพุทธพระธรรมและพระสงฆ์(อดีต) ไม่ขาด ในโอกาสเช้าและเย็นเป็นประจำ ก่อนออกและกลับจากถิ่นหากินภายนอกที่อาศัย ทรงถือเป็นมนต์กัมภักกันพบัติไม่มีอันตรายแม้แต่ความตกใจเพียงเล็กน้อย ตลอดกาลนานถึงเจ็ดร้อยยบเป็นก้าหนด แต่ต่อมาปรากฏว่าพระนางเขมาราชเทวีพระมเหสีพระเจ้าพรหมทัต ได้ทรงพระสปีนนิมิตเห็นองค์โพธิสัตว์พญายูงตรัสเทศนาน่าเลื่อมใส ครนตนพระบรรทมแล้วยังฝันพระทัยไคร้จะได้ทรงฟังอีกแต่ก็ไม่สมพระทัย จึงทรงนำ

พระสุบินแบ่องหลังทูลพระสวามี ขอประทานความสำเร็จ ใน
 เรื่องนมขรรษาความว่า พระเจ้าพรหมทัตทรงรับเป็นพระราช
 ภาระสนองพระประสงค์ของพระนาง เสด็จออกทรงปรึกษา
 มวลอำมาตย์หมู่ราชบริพาร และได้ทรงสวณาการทูลแนะให้
 ประชุมพรานป่าทั่วอาณาเขต เมื่อพรานไพรมาประชุมพรานรุ่น
 หนุ่มนายหนึ่ง ซึ่งทราบเค้าเป็นเรื่องบอกเล่าสืบมาแต่บิดาทน
 ทูลถวายประจักษ์ผล ก็ทรงปลาบปลื้มพระกมลประทานรางวัล
 และทรงให้ขันอาสาพาถวาย พรานหนุ่มนี้ไซ้ได้รับพระราช
 โองการหาญเข้าไปในไพรเพื่อตักจับ แม้จะเพียรพยายามแล้วๆ
 เล่าๆก็ไม่สามารถจะได้พระโพธิสัตว์มาสมประสงค์ ท่านเล่าไว้
 ว่า พญายุงทองนั้นแม่เหี้ยบแรวรอดขบวงก็ไม่เป็นภัย เพราะ
 อาศัยพระปริตรศักดิ์สิทธิ์คมก้นรักษารอดมาได้ทุกวัน เป็นเวลา
 ถึง ๗ ปีเต็ม จนพรานนั้นสนชีวิตในคางหอน อันความมรณะของ
 พรานนั้นได้ทราบมาถึงพระนคร พระนางเขมวราชเทวีเมื่อได้ทรง
 ทราบและทรงเสวยพระทัยสนพระชนม์ไปด้วย เรืองนเป็น
 ผลให้พระเจ้าพรหมทัตถึงทรงพระพิโรโธธรธแก่นพระโพธิสัตว์
 เลยทรงมุ่งคิดกำจัดพระโพธิสัตว์ให้สนพระชนม์ โดยทรงวาง
 อุบายแยบยลไว้เป็นลายลักษณ์ สลักไว้ในแผ่นทองให้คนทิ้งป้าง

ปรารถนาเนื้อพญาขลุ่ยบริโกลก ว่าจะหาคโรคอายุยืนยิ่งงาม
 วิไล แลแล้วทรงบรรจุไว้ในหีบทองข้างพระที่บรรทม แต่สิ้นเวลา
 กาลนานถึงหกกษัตริย์ ภัยพิบัติก็ไม่มีแก่องค์พระโพธิสัตว์ได้
 แม้จะเกี่ยวเชิญพยายามปานใด ๆ จวบจนถึงสมัยองค์ที่ ๗ เสด็จ
 ครองราชย์ ท้าวเธอก็ทรงมุ่งมากเช่นเดียวกัน แต่ในยุคนั้นได้
 พรานตีมอบายหลายเหล่า โดยคาคคะเนกภูธรรมชาติที่ปรารถนา
 ของเหล่าสัตว์ ท่านเล่าว่า พรานผู้นั้นได้นำนางยุงรูปร่างงามและ
 เสียงเพราะมาฝึกหัดให้เจนจัดในเชิงนกค้อ เข้าล่อพระโพธิสัตว์
 ให้เคลิบเคลิ้มเพลอพระองค์หลงไหล ไม่มีพระทัยใฝ่เจริญพระ
 เภทย์ภาวนาเมตตา ก็คิดบ่วงสมความคิด และถูกนำมาถวายแก่
 กษัตริย์พระองค์นั้นได้ เมื่อพระโพธิสัตว์ได้ถูกนำมาหน้าพระที่
 นั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงรับพระราชปธานและทรงรับพระ-
 ราชทานที่ประทับสมพระฐานะ ต่อแต่นั้นจึงมีพระตำราสกล
 งามมลกรณทุกให้จับพระองค์มา พระราชาจึงตรัสขแข็งเสด็จ
 ถึงสิ่งพึงพระประสงค์ คือเนื้อพระโพธิสัตว์ที่จะพึงเสวย เพื่อ
 เจริญยาวแห่งพระชนม์ชวักปลาวสาน พระโพธิสัตว์จึงตำราส
 ตอบว่า เรื่องนี้ไม่ชอบด้วยเหตุ เพราะพระองค์พึงประสงค์
 ความมั่นคงแห่งพระชนม์ในเนื้อของผู้ตกอยู่ในฐานะ เกิด แก่

เจ็บ ตาย ไม่เที่ยงถาวร คุณจะไม่สมพระทัยทรงปรารถนา ที่
 จงรักจะเห็นว่า หม่อมฉันไม่รู้จักแก้ รู้จักเจ็บและตายยืนยง
 อยู่เที่ยงแท้ ถังนี้ เนื้อของหม่อมฉันจึงจะอำนวยความสะดวก
 นนสำเร็จ แต่ในพระองค์มาหม่อมฉัน ซึ่งรู้จักเจ็บ รู้จักตาย
 ตามธรรมดาแล้ว เนื้อนั้นจะเกิดผลเกินความจริงของเจ้าของ
 เนื้อนั้นได้อย่างไร ขอประทานพระวินิจฉัย พระราชาจึงตรัส
 แแยงว่า ท่านมัสตงทองคำ มกิตติศัพท์ลอกันมาว่า เนื้อของท่าน
 กินแล้ว จึงไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย พระโพธิสัตว์ได้หูลก้านว่า
 พระคำรสนนก็ไม่ใช่ขอเท็จจริงก็ควรแก่กรณี เพราะความจริง
 ที่หม่อมฉันมัสตงทองนั้น เพราะคุณธรรมคือการรักษาศีลใน
 อดีตชาติ แต่ที่ทองมาเกิดเป็นนกยูงนั้นก็เพราะโทษแห่งอกุศล
 กรรมสนอง แล้วทรงเล่าชาติกำเนิดในอดีตเมื่อเป็นพระเจ้า
 จักรพรรดิ และได้ทรงปลงถวาย พร้อมด้วยหลักฐานคือราชรถ
 ที่เคยทรงแต่ปางก่อน อันจมอยู่ในก้นพื้นสระโบกขรณีในพระ
 นครนั้นมาพิสูจน์ พร้อมด้วยเรื่องจตุจากทั่วโลกมาเสวยชาติ
 เป็นนกยูงเพราะอำนาจจิตเป็นอกุศล ขณะปฏิสนธิมาประกอบ
 ถวายอีกเรื่องหนึ่ง เมื่อพระราชาได้ทรงสดับและรับสั่งให้ขุดค้น
 ราชรถนั้นมาประจักษ์แล้ว พระองค์ก็ทรงสลตพระทัยและทรง

เลื่อมใสใคร่จะได้รับพระธรรมภาษิตสอน พระโพธิสัตว์จึง
 ตรัสเทศนาให้พระราชาทราบถึงกฎแห่งความจริงว่า โลกนี้ไม่มี
 อะไรเที่ยงแท้ เพราะมันเป็นสิ่งทีประชุมปรุงแต่งขึ้นทงนนั้น
 เว้นแต่มรรคผลนิพพานนั้นแหละ จะทำให้พระองค์สมพระทัย
 พึงปรารถนา แล้วประทานศีลให้พระราชารักษาสืบไป ใน
 ที่สุดพระราชาก็ทรงบูชาธรรมะของพระโพธิสัตว์ ด้วยศรัทธา
 สมบัติทงเมืองพาราณสี แต่พระโพธิสัตว์ก็ได้ทรงถวายคืน
 แล้วขอเสกจากลบัยงทัตเทกหิรัญบรรพตใน ระยะ สองสามวันจาก
 นั้นมา ถึงนั้แหละ

โมรปริตรนั้ถือเป็นพระพุทธรณ์ เพราะเหตุพระพุทธร
 ณ์ก็ทรงรับรองและตรัสเป็นพระพุทธรณ์สารัสสืบมา ขอแปลรวม
 ๒ บทถ้อเอาใจความว่าถึงนั้ “พระอาทิตย์นเป็นดวงตาของโลก
 เป็นใหญ่ยิ่ง มีรัศมีทงทอง ส่องพนโลกให้สว่าง ก่าส่งชนไป
 อยู่กต ก่าส่งอศตงกตอยู่กต ด้วยเหตุนี้ ชาวชนอนอน้อมพระ
 อาทิตย์ทวงนนั้นนั้แหละ ซึ่งเป็นแสงทงทองส่องโลกให้กระจ่าง
 จ้า พวกเรานั้ท่านใดให้ความคุ้มครองแล้ว อยู่ใ้ปลอดภัย
 เป็นสุขตลอดวันและคืนในวั้นนั้ ท่านผู้หมคตสนบาป คือบรรล
 มรรคผลสำเร็จแล้ว และประสบกามรุตว้ถวันในสรรพธรรม

ข้าขอขอบน้อมท่านทั้งหมด และท่านได้โปรดอภิบาลชาติด้วย
 พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ก็ พระบรมญาเครื่องตรัสรักค
 ษานผู้พเนกเลิศและก่องทุกขแล้วทุกท่านก็ ญาณเครื่องพเน
 สียงสารวฏักติ ข้าขอขอบน้อม นกยูงโพธิสัตว์นั้นบริกรรมพระ-
 ปรีตรนแล้วจึงออกหากิน หรือกลับมาพักผ่อน ”

ในพระพุทธรูปนั้น มีขอทศวรรคศึกษาอยู่ ๓ ประการ ประ-
 การแรก คือ พระอาทิตย์ ที่ให้การขอบน้อมบูชา มีอยู่ในมณฑล
 เป็นการแสดงถึงการนับถือในลัทธิเก่าแก่ของโลกลัทธิหนึ่ง อัน
 เป็นศาสนายุคที่สองของโลก ซึ่งเปลี่ยนการนับถือธรรมชาติ
 เมืองดำไปนับถือธรรมชาติเบื้องบน มีอยู่ ๖ ประเภทด้วยกัน
 คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดวงดาวต่าง ๆ ท้องฟ้า ฝนและลม
 ต่าง ๆ และการนับถือพระอาทิตย์นั้นเป็นการเริ่มต้นในศาสนา
 ธรรมชาติเบื้องบน มีศาสนิกนี้อยู่ในโลกต้นยุคทองแดง ดังหลัก
 ฐานวัตถุสิ่งของที่ขุดพบมีรูปของดวงอาทิตย์จารึกสลักอยู่ แม้
 รูปวงล้อธรรมจักรก็ และวงล้อรถปัจจุบันนี้ก็ ก็โตเคามา
 จากดวงอาทิตย์และเริ่มมีในยุคคนนับถือพระอาทิตย์ การนับถือ
 พระอาทิตย์โตถึงขั้นนั้นจากชนชาวอริยกะ สัสสะ คาลเตียหรือ
 กิลเตียน อัสสเรียและบาบิโลน และให้ชื่อพระอาทิตย์ต่าง ๆ

กัน คือ สวิตถุ สมะ ซึ่งกลายมาเป็น ชั้น บัจจุบัน สุกกร
 สุริยะหรือสุริยะ ภาสกร ทินาร วิวัสวัต และโลกจักษุ คือ
 ตาของโลกเป็นต้นและเป็นลำดับมา อนึ่งการนับ วัน เดือน ปี
 ทางสุริยคติ การถือวันอาทิตย์เป็นสำคัญของศาสนาปัจจุบัน
 นกต พิศการเกี่ยวกับการเฉลิมสงกรานตกต การเซอถอ
 วงศ์วานสืบเนื่องมาแต่พระอาทิตย์ เช่นวงศ์ของท้าวศิรธวัช
 หรือพระชนก พระบิดานางสีตลาคติ แม่การถอรุ่งอรุณตาม
 พระวินัยของพระพุทธศาสนาเคยวนกต การบูชาหรือกำหนด
 ทิศของศาสนาหรือของโลกกต ขนอยกับการนับถือพระอาทิตย์
 ทงนน คึงนการนอบน้อมพระอาทิตย์อนมอยุ่ในมนตัน จึง
 เป็นของไม่แปลกแต่ประการใด และยังเป็นการยืนยันอีกสถาน
 หนึ่งว่าเป็นมนต์ของเก่าแก่ยุคโบราณ และสมจริงตามเนื้อเรื่อง
 ของชาดกน แม่โหรกยิตพระอาทิตย์เป็นพระเคราะห์หลักในวิชา
 การโหร อนึ่ง การนอบน้อมพระอาทิตย์ของพญายุงทองพระ-
 โพรสศตวัน เป็นสัญญาลักษณอกสถานหนึ่งในการเปรียบเทียบ
 คุณสมบัติอันพึงประสงค์ของพระองค์ คือ ความเป็นผู้ประกอบ
 ความเพียรเพื่อกำจัดความเศร้าหมองและกองทุกข์ ซึ่งมีลักษณะ
 การคล้ายกันกับอำนาจดวงอาทิตย์เป็น ๗ ประการด้วยกัน คึง

ปรากฏอยู่ในคัมภีร์มลินทกปัญหา ตอนที่ว่าด้วยเรื่องทรีุได้โดย
 อุปมาน เป็นคำพูดของพระนาคเสนกับพระยามลันท์ ดังต่อไปนี้
 ประการที่ ๑ พระอาทิตย์ย่อมเผาผลาญนาให้เหือดแห้ง
 ไปได้ฉันใด ท่านผู้ประกอบความเพียรก็สามารถนำบัตความ
 เสว้าหมองให้หมกสนไปได้ฉันนั้น ประการที่ ๒ พระอาทิตย์
 ย่อมกำจัดความมืดได้ฉันใด ท่านผู้ประกอบความเพียรก็สามารถ
 กำจัด รากะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิและกจริตได้ฉันนั้น
 ประการที่ ๓ พระอาทิตย์ย่อมเดินเวียนส่องแสงเป็นประจำอยู่
 ฉันใด ท่านผู้ประกอบความเพียรก็สามารถใช้ปัญญาพิจารณา
 โดยแยกกายเป็นปกติได้ฉันนั้น ประการที่ ๔ พระอาทิตย์ย่อม
 มีรัศมีกระจ่างจาเป็นระเบียบฉันใด ท่านผู้ประกอบความเพียร
 ก็มีอารมณ์เป็นระเบียบได้ฉันนั้น ประการที่ ๕ พระอาทิตย์ย่อม
 ให้ชาวโลกได้รับแสงอบอุ่นฉันใด ท่านผู้ประกอบความเพียรก็
 สามารถให้สัตว์โลกได้รับความอบอุ่นด้วยอำนาจ ศีล สมาธิ และ
 ปัญญาได้ฉันนั้น ประการที่ ๖ พระอาทิตย์เสกเงให้เห็นเป็น
 อากาเรว้าโตงโตในเมื่อเป็นสุริยคารฉันใด ท่านผู้ประกอบ
 ความเพียรก็เสกเงอากาเรสลดใจได้ ในเมื่อประสบสัตว์โลกกระทำ
 ทุจริต ไปเกิดในทุกข์ และเห็นผิดทำนองครองธรรมไป
 ฉันนั้น ประการที่ ๗ พระอาทิตย์ย่อมส่องโลกให้เห็นสิ่งสิ่ง

ชั่วไถ่หนี้ไต ท่านผู้ประกอบความเพียรก็สามารถให้ประชาโลก
 รัชชาติตลอดจนโลกุตตรธรรมได้ ฉะนั้น อนัตตัตถ์ไป เรื่อง
 ของถ้อยคำภาษาบาลีในมนต์นั้น มีคำต่าง ๆ เช่น "พราหมณ์"
 หมายถึงผู้หมกตสันบาป คือผู้บริษัทธิ ได้แก่พระอริยเจ้า "พุทธ"
 หมายถึงพระพุทธเจ้าหลายพระองค์ทั้งอดีตและทั้งปัจจุบันด้วย
 "วิมุตติ" หมายถึงเอาญาณเครื่องพ้นทางห้าประการ คือ ตทังควิมุตติ
 วิกขัมภนวิมุตติ สมุจเฉทวิมุตติ ปฏิบัติสัทธวิมุตติ และนิสสรณ
 วิมุตติ อันเป็นแนวหลีกพ้นจากความเศร้าหมองและอางุทกข์
 เป็นต้น อนัตตัตถ์ท้าย เรื่องผลได้จากมนต์ คือความศกตสัทธ
 ได้แก่การคุ้มครองป้องกันภัยได้จริง เรื่องนชนอยู่กับอำนาจ
 จิตที่เป็นสมาธิ เริ่มต้นแต่ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนา
 สมาธิ องค์ฌานและเป็นอภิปัญญาสมบัติโดยลำดับ ได้สูงก็แรง
 ขนอมการตรัสรู้เขาช่วยด้วยแล้ว ความแน่นแน่นของอำนาจ
 จิตกตได้สมบูรณ์มากขึ้นไม่แปรผันและเสื่อมทราม อนึ่ง การ
 นอบน้อมเคารพและสิ่งสำคัญตั้งปรากฏในมนต์นั้น เป็นการ
 แสวงถึงความสนใจ และทราบคุณสมบัติที่ทรงมุ่งหมายนะให้
 เข้าถึงด้วยตนเองโดยแรงปฏิบัติ และเป็นการเร่งใจให้ผู้ผ่าน
 มนต์นั้นเห็นคุณค่า ดำเนินการเพื่อประสบบุคคลสมบัตินั้น และ
 เจริญรอยตามท่านผู้สำคัญนั้น ๆ เพื่อสันติสุขเป็นผลสืบไป

พระพุทธมนต์ “วิภูฏกปริตร”

อติโลเก สิลลโคโย ฯลฯ เอสา เม สจจอปารมี
ปฏิบัติบองกันตนให้พ้นอัคคภัยและระงับเพลิง

โอกาสนี้จะได้ อัญเชิญ พระพุทธมนต์วิภูฏกปริตร คือ
พระพุทธมนต์เครื่องบองกันอัคคภัย อาศัยนาคคุ่มเป็นมูลเหตุมา
บรรยาย ความจริง “วิภูฏก” คำบาลีนี้มีพื้นฐานมาจากคำเดิมว่า
“วิภูฏ” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “ภตม” และท่านนำมาใช้เป็น
จักขุภาษา เครื่องกำหนดความหมายของมนุษย์เกี่ยวกับนคประเภท
หนึ่งที่มีลักษณะ เช่นนั้น คือนกกระจาบ นกกระจิบ และนคคุ่ม
และวิภูฏกะชื่อเรื่องสำหรับพระพุทธมนต์นี้ ท่านแปลกันสืบ
มาว่า “นคคุ่ม” พระปริตรนคคุ่มนี้ ทั้งที่ปรากฏอยู่ในสวคมนต์
ฉบับหลวง ตอนมหाराชปริตรหรือสิบสองตำนาน เป็นคำ
บาลีทมนจนวนสคาถากัง ซึ่งท่านได้คัดคตอนมาจากทอนท้ายแห่ง
วิภูฏกไปตกจริยา อันดับที่ ๙ แห่งเนกขัมมาทวารมี ส่วนของ
สัจจบารมี หมวตจริยาปฏิภก กัมภีร์ชุกทกนิกาย พระสุตตันต-

บัญญัติ เริ่มแต่คาถาที่ ๘ จนจบ ส่วนคาถาเบื้องต้นแห่งวิภูฏก-
 ไปตกจรिया ที่ท่านมิได้นำมารวมเป็นพระพุทธรมณคันน เป็น
 เจ้าความมุตเหตุสังเขปของพระพุทธรมณคันน และในพระบาลี
 วิภูฏกชาตก เอกนิบาต กุลาวกวรรค ชาตกปกรณัม คัมภีร์
 ขุททกนิกายนน กัมพระพุทธรมณคันนองน้อยเหมือนกัน แต่
 มีเพียงคาถาเดียวเฉพาะคาถาที่ ๓ ในสี่คาถากิ่งแห่งวิภูฏกปริตร
 น และเป็นที่ทราบกันทั่วไป ของบรรดาเกจิอาจารย์ทั้งหลาย
 ซึ่งได้นำไปประกอบเป็นรูปยันต์นักษัตรและมนต์กำกับใช้คุ้มครอง
 อักขัย สำหรับความพิสดารเค้าเรื่อง ส่วนประกอบของพระ
 พุทธรมณคันน เป็นข้อความซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้รจนาไว้
 อยู่ในคัมภีร์อรรถกถาเล่มปฐมภาควรรคสุดท้าย อนึ่ง เรื่องชื่อ
 วิภูฏกชาตกทั้งในส่วนบาลี ทั้งในส่วนอรรถกถา มีชื่อเป็นบาลี
 ซ้ำกันถึงสามแห่ง แต่สองเรื่อง คือที่อยู่ในอันดับที่ ๘ แห่ง
 ทั้งสิวรรค เอกนิบาต เป็นใจความกล่าวถึงเรื่องการใช้ความคิด
 พิจารณา^๘ เป็นเหตุพ้นทุกข์ภัย คือจากถูกฆ่าและจำองได้
 เรื่องหนึ่ง และที่อยู่ในอันดับที่ ๙ แห่งขุรปุตตวรรค ฉกนิบาต
 เป็นใจความกล่าวถึงการอยู่กินด้วยคุณสมบัติสัประการ เป็นผล
 อยู่เย็นเป็นสุขสมบุรณ์และมีผัวพรอดี อีกเรื่องหนึ่ง ไม่เกี่ยว

กับพระพุทธรูปนั้น ^{๔๖} ดึงหนักเป็นเรื่องเกี่ยวเท่านั้น เฉพาะที่
 เกี่ยวกับพระพุทธรูปนั้น ^{๔๗} ดึงกล่าวก็มาไว้เบื้องตนนั้นแล้ว จะ
 ได้บรรยายต่อไป ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า หลังจากเสด็จ
 บิณฑบาตในหมู่บ้านเล็กๆ แคว้นมคธ และเสวยภัตตาหารแล้ว
 ก็หอมล้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ ^{๔๘} เสด็จพระพุทธรูปดำเนินกลับยังที่
 พระประสงค์ ณ แคว้นไพริ ขณะนั้นไฟฟ้าได้เกิดไหม้รุ่งโรจน์
 ใหญ่หลวง ลูกกลมเคลื่อนที่เข้ามาถึงความตระหนกตกใจให้แก่
 บรรดาภิกษุมากหลายทีเป็นปฏุน ซึ่งเดินกระจายล่าหน้าออกไป
 ไปบ้าง แผลออกไปทางบิกขุขัยบิกขวาบ้าง ติดตามมาค้ำหลัง
 บ้าง รอบจุดบริเวณพระพุทธรูปดำเนิน เมื่อต่างประสพภัยเช่น
 นั้น ^{๔๙} ก็เป็นเหตุให้บางท่านคิดกำจัดภัยด้วยการจุดเพลิงตอบ
 เป็นการปะทะไฟฟ้า ทำนองหนามยอกหนามบ่งฉะนั้น แต่
 ในที่สุดก็ถูกหัท้วงของบางท่านบางรูปให้เปลี่ยนใจ โดยพา
 กันไปขออาศัยพระพุทธรูปเป็นที่พักพิง ^{๕๐} โดยต่างเชื่อ
 ในพระพุทธรูปปฏิหาริย์ของพระพุทธรูปองค์ ^{๕๑} จึงตกลงต่างพากัน
 เข้าหอมล้อมพระพุทธรูปองค์ถ้วนหน้ากัน ^{๕๒} พระผู้มีพระภาคเจ้าได้
 ทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์นั้น ^{๕๓} โดยตลอด แล้วพระพุทธรูป
 ก็ทรงพระดำเนินไปประทับยืนอยู่ ณ ที่อันควรส่วนหนึ่ง ด้วย

พระอาการอันสงบ ขณะนั้นไฟฟ้าได้กระพือโหมเข้ามาเป็น
 รูปวงล้อม ห่างที่ประทับประมาณ ๑๖ กรีสรอบด้าน และ
 เว้นพื้นที่ตรงที่ประทับและภิกษุสงฆ์พำนักอยู่ เป็นปริมาตร
 สี่ฐานกลมประมาณเนื้อที่ ๓๒ กรีส (คิดคำนวณตามพระ
 อภิธานส์ที่ปรึกษาจารย์กล่าวไว้ว่า กรีสหนึ่ง เป็น ๔ อัมมณะ
 หรืออัมมณะ เทียบอัมมณะหรืออัมมณะหนึ่งเท่ากับชั่วลำเรือ
 ชะล่าหรือเรือโกลน ดังนั้น ๑๖ กรีสเท่ากับชั่วลำเรือชะล่า
 ๖๔ ลำ และ ๓๒ กรีสเท่ากับชั่วลำเรือชะล่า ๑๒๘ ลำ) แล้ว
 ไฟบ้านนั้นก็ดับพรึบลง คุจุ่ม คบเพลิง ที่ลุกโชตินาการลงใน
 แม่น้ำใหญ่ขณะนั้น บรรดาภิกษุสงฆ์ทั้งหลายได้เห็นเหตุการณ์
 อัจฉริยะเช่นนั้น ต่างก็พากันชมเชยพระพุทธานุภาพกึกก้อง
 ทั่วไป พระพุทธองค์ได้ทรงทราบเช่นนั้น และทรงอาศัย
 เหตุนี้จึงเสด็จประทับนั่งเหนือผืนผ้าสังฆาฏิสีชัน ที่พระ
 อานนท์เถระเจ้าได้ปูลาดถวาย ณ ที่นั้น ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์
 ซึ่งต่างพากันถวายอภิวาทหัวกัน แล้วมีพระพุทธคำรัสปฏิเสธ
 พุทธานุภาพ เมื่อภิกษุเหล่านั้นต่างสงสัยและพากันทูลถามกรณี
 ข้อเท็จจริง จึงประทานเล่าความหลัง ครองเสวยพระชาติเป็น
 ลูกน้อยพญานกคุ้ม และอำนาจสัตยาริษฐานที่ทรงกระทำไว้

ในอดีต เป็นแรงคุ้มบองกนระงับอศคคภยไต แต่ครงนน อันสืบ
 มาหลายกัปป์หลายกัลป์จนบัดนี้ และที่ ๓๒ กรีส ทรงนเคยเป็น
 ที่ประทับครงเป็นลุนนอยพญานกคุ่ม และแรงสตัยธาธิษฐานให้
 ผลคุ่มกัน ไม่เคยประสบอศคคภยเลย จึงเรียกทนนวากบับฏฐิติ
 ปาฏิหาริย์ แม้จนบัดนี้กอศยแรงสตัยธาธิษฐานครงนนเป็นมูล
 เหตุ บันกาลให้เป็นไปมิใช่พุทธธานุภาพบัจจุบันของพระองค์
 แต่อย่างใด สันกระเสศความประทานแล้ว เป็นเนื้อความย่อ
 เพียงน

อันเนื้อหาสตัยธาธิษฐานของลุนนอยพระโพธิสัตว์พญานก
 คุ่ม อคติชาติของพระพุทธองค์ในครงนน คือพระพททมนต
 วัฏฏกปริตร ในทนน จะได้บรรยายเป็นแนวศึกษา เพื่อถอเอา
 สาระบำเพ็ญประโยชน์กันสืบไป กาดแรกเบองต้นเป็นการ
 กล่าวหลักปฏิบัติ กืออคติธรรมสี่ประการ พิจารณาตามคติธรรม
 นั้นแล้ว หากประพตติได้ไม่ประสบอศคคภยเป็นแน่แท้ แม้จะ
 พลงพลาตเกิดขนบางก็จะระงับไตไม่ถึงรุนแรงเป็นผลร้าย คติ
 ธรรมประการทหนึ่ง คือพนของถารเคลื่อนไหวอิริยาบถให้อยู
 ในมารยาทเรียบร้อยมีระเบียบจรยาตี จะดำเนินกิจการกัตติ จะ
 ประกอบอาชีพไต ๆ กัตติ จะอยู่อาศัยในสถานโลกกัตติ ถือความ

เรียบร้อยมีระเบียบสง่างามเป็นหลัก ได้ในคตินิยมนี้ คือ มีศีล
 หรือมวินัย คตินิยมประการที่สอง คือ หนักแน่นในคุณ
 สมบัติของผิด อันเป็นทมาของความเจริญก้าวหน้า ในการ
 ดำเนินชีวิตและความผาสุก เรียกว่า สัจจะ ในที่นี้ คตินิยม
 ประการที่สาม คือ ความสะอาดทั้งภายในตนในที่อยู่อาศัย
 และภายนอกในที่ทั่วไป ตลอดจนเกี่ยวข้องกับผู้อื่น มุ่งความ
 อยู่เย็นเป็นสุขเป็นหลัก เรียกว่า โสเจยยะ ในที่นี้ คตินิยม
 ประการที่สี่ คือ เห็นอกเห็นใจกันและกัน คิดเอ็นดูเกือกูลกัน
 ปรรณาคีปรรณาชอบต่อกัน มุ่งอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่น
 โดยไม่มีเวร ไม่มีภัย เรียกว่า ออนุทยา ในที่นี้ ในที่สุดท่าน
 กล่าวไว้ ด้วยความมั่นคงตามคตินิยมสี่ประการดังกล่าวนี้
 ท่านจะประกาศสังฆกิจยาเป็นแนวปฏิบัติอันมีค่ายิ่งไว้ ภาตา
 ที่สอง เป็นการแสดงกิจเบื้องต้น คือ พฤติการณ์อบอุ่นแต่
 สงทเคารพนับถือ และสงก่าตั้งใจเป็นจริงออกปรากฏ คือ
 ให้พิจารณาแนบแน่น ถึง พลัง การ แห่ง คตินิยม สี่ประการ
 เบื้องต้นนั้นเอง ๆ และให้ระลึกถึงตัวอย่างท่านผู้กล้าหาญ
 กระทำความดีไว้แก่โลก คือ พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์เป็น
 หลักยึดดำเนินการ ในที่สุดท่านกล่าวว่า อาศัยพลังแห่งความ

จริงกึ่งกล่าวนั้น จึงทรงกระทำสัตยาธิษฐานสำเร็จผล ภาดา
 หีสาม เป็นคำสัตยาธิษฐานและการแสดงอำนาจจิตเข้าตำนภัย
 ให้สงบระงับไป ภาดาทสี่ เป็นการแสดงผลได้จากสัตยาธิษ-
 ฐานนั้น คือไฟป่าดับลงไม่เป็นภัยต่อไป ดุจดังนาราคฉะนั้น
 และกิ่งภาดาทาย เป็นการสรรเสริญแรงแห่งสัตยาธิษฐานของ
 พญานกคุ้ม และได้ทรงอวยนิพนธ์ว่า เรื่องนกเป็นสัจจบารมี
 ที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมาในฐานะพระโพธิสัตว์ ซึ่งอำนวยผล
 ให้ประสบความสำเร็จสัมมาสัมพุทธะในปัจจุบันนี้ด้วย จบเนื้อหา
 พระพุทธมนต์เทาน

ต่อไปนี้จะนำประวัติพญานกคุ้มโพธิสัตว์ มากเล่า
 ประกอบตามสมควรทั้งนี้ ในแคว้นมคธแต่อดีต พระโพธิสัตว์
 เสวยพระชาติปฏิสนธิ เป็นลูกนกคุ้ม ขนาด พระองค์ เฝ้าตาม
 เถวียน มารดาบิดายังต้องนำอาหารด้วยจะงอยปากมาบ่อนเลี้ยง
 ดู ยังไม่มีขนปีกบินและขายังไม่แข็งแรงเดินยังไม่ไต่ ขณะนั้น
 ไฟป่าซึ่งไหม้ประจำปี ไต่ไหม้ลุกลามส่งเสียงโหมนำกลัวมาถึงที่
 นั้น บรรดานกทั้งหลายแม้มารดาบิดาพระโพธิสัตว์ก็กลัวภัย
 ต่างหนีเอาตัวรอดไปสิ้น ส่วนพระโพธิสัตว์ถูกทิ้งนอนอยู่ใน
 รังแต่ผู้เดียว ไปไหนไม่รอดได้แต่ชูคอดูไฟไหม้ลามเข้ามา

และรำพึงถึงฐานะของตนอันหมกที่ฝังและหมกทางหนี จึง
 ใฝ่ครวญหาที่ฝังที่ควรจะมีจะได้ในขณะนั้น ก็ระลึกได้ถึง
 อำนาจศีลและสัจจธรรมเป็นต้น อันเป็นพหุคุณธรรมมีประจำ
 โลกอยู่ พร้อมทั้งพระคุณของพระพุทธเจ้าในอดีตที่เปี่ยมไป
 ด้วยศีล สมာธิ ปัญญา ญาณเครื่องตรัสรู้ และทรงประกอบด้วย
 สัจจธรรม เมตตากรุณาขันติในสรรพสัตว์ ตลอดจนจนถึงสัจ
 ธรรมมีส่วนของพระองค์ ทรงกำหนดไว้เป็นทกมณแล้ว จึงทรง
 กระทำสัตยาธิษฐานหยุดยั้งไฟฟ้าให้สงบลง ไม่ลุกลามต่อไป
 เพื่อความสวัสดิภาพแก่พระองค์และฝูงนกอื่นเป็นผลสำเร็จดังนั้นแล
 ด้วยความเชื่อถือในพระพุทธมนต์นั้น ที่ให้ความสวัสดิภาพ
 อุดมยิ่งได้ เหตุฉะนั้น พระโยธามาจารย์ท่านจึงกล่าวเป็นคำนำ
 เชิญเชิญให้สวดพระพุทธมนต์นั้นไว้ทั่วกันดังนี้ ด้วยเดชานุภาพ
 พระพุทธมนต์ใด ไฟป่าหยุดยั้งไม่ไหม้พระโพธิสัตว์ ซึ่งอุบัติ
 ในกำเนิดนาคคุ่มและได้บำเพ็ญพระโพธิสมภารอยู่ เชิญเราทั้ง
 หลายสวดพระพุทธมนต์ปริตรนั้น ซึ่งมีเดชานุภาพมากมีผลคุ่ม
 กันตั้งอยู่ชั่วกาลปี และพระโลกนาถเจ้าประธานตรัสไว้แก่พระ
 สารบุตรเถระเจ้าเทอญ

พระพุทธมนต์โพชฌงคปริตร

โพชฌงโค สติสงขาโต ฯลฯ โสตถิตะ โหตุ สพุพพา
ปฏิบัติ^๕ของกันตน อากมารเสนามาร และมวลดทุกข์ภัย
ทั้ง^๕เป็นพระพุทธโอสถด้วย

โพชฌงคปริตร^๕ เป็นพระพุทธมนต์ที่พระสงฆ์ชาว
ลังกาทำน ย่อความจากความเรียง หรือ ประเภตก้าร้อยแก้ว ของ
สามสูตรคือมหากัสสปโพชฌงคสูตร มหาโมคัลลานโพชฌงค-
สูตร และมหาจุนทโพชฌงคสูตร ในกิลานวรรค แห่งโพช-
ฌงคสังยุตต์ มหาวารวรรค สังยุตตนิกาย หรือในสวดมนต์ฉบับ
หลวง ตอานฤทัยภาตวาร โดยแต่งเป็นตำนานคำประพันธ์
หรือประเภตก้าร้อยกรอง กล่าวเนื้อหาเพียงใจความพร้อมด้วย
ระบุพระเถระ ๓ ท่านผู้เกี่ยวข้อง คือพระมหากัสสปเถระ พระ
โมคัลลานเถระผู้อาพา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงประทานสวดโพช-
ฌงคปริตร และพระมหาจุนทเถระผู้ซึ่งพระพุทธองค์ทรงพระ-
ประชวรและได้ทรงนิมนต์ให้สวดโพชฌงคถวาย และตามเรื่อง
ปรากฏว่าได้ผลเป็นก้อศจรรัย คืออาการประชวรของพระพุทธ-

องค์กต และอาการของพระเถระทั้งสองนั้นกต หายเป็นปรกติ
 ทั้งท่านผู้แต่งยังได้เสริมอ้างอิงจะ แห่งความอศจรรยนั้น มาเป็น
 พร คือความสวัสดิแกผู้ฟังพระพุทฺธมนต์ในรูปพระปริตร คือ
 “บทคุ้มครองป้องกัน” ด้วย ดังข้อความบทนำสวดหรือที่เรียก
 กันว่า บทช้ค้ำานานโพชฌงคปริตร ที่ท่านแต่งขึ้นแสดงอา-
 นิสงส์ไว้ดังต่อไปนี้ “สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น แมรฐรรวมเจ็ด
 ประการที่ชื่อว่าโพชฌงค อันปรวบปรวมพระยามารและเสนา
 มารได้ ทั้งกำจัดมวลงทุกขทงพองของพวกผู้เวียนว้ายตายเกิดใน
 พิกพวนเวียนนไหสนสนุญไถอก และจะได้เป็นผู้เลิศล้ำพันอำนาจ
 ภพทงสาม คือความไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ และไม่ตาย ปลอด
 ปราศจากภัยแท้ ขอเชิญเราก่านทงหลายสวดพระพุทฺธมนต์
 โพชฌงคปริตรนี้ ซึ่งมีคุณูปการเห็นปานนั้น ดังกล่าวแล้ว
 เป็นอัน อันเกอูกุศลคุณประโยชน์มากหลาย และเป็นพระพุทฺธ-
 โอสถพร้อมกัน เทอญ”

อนึ่ง พระพุทฺธมนต์โพชฌงคปริตรนี้ นับว่าเป็นทนต์ถือ
 กันในบรรดาชาวพุทฺธ ทั้งในประเทศลังกา และข้ามน้ำข้าม
 ทะเลมานับถือกันในประเทศไทยแต่โบราณกาลสืบมาจนทุกวันนี้
 แม้ประเทศใกล้เคียงที่นับถือพระพุทฺธศาสนาเช่นเราก็นิยมใช้

สวดและนับถ้อยกัน ในงานมงคลทั้งของรัฐและประชาชนพระ-
สงฆ์ท่านก็นำไปสวดเป็นประจำ และยังเป็นพระพุทธรูปที่
โหรใช้เป็นที่เสาะหาพระเคราะห์ที่เกี่ยวกับพระเสาร์ ตลอดจน
พิธีทำบุญฉลองอายุที่มีการ สวดพระพุทธรูปนพเคราะห์พระ-
สงฆ์ท่านก็นำโพชฌงคปริตรนี้ สวด ในส่วนพระเสาร์นพเคราะห์
ด้วย อีกประการหนึ่งเกี่ยวกับความขลังนอกจากกล่าวมาแล้ว
ท่านก็ว่า สวดเป็นการต่ออายุและช่วยบรรเทาการเจ็บไข้ได้ป่วย
คืนักแล โปรดพิจารณาศึกษาในพระพุทธรูปโพชฌงคปริตร
ด้วยเหตุผลข้อเท็จจริงกันสืบไป

คำว่า โพชฌงคปริตร นี้ ปริตร ได้ในความหมายว่า
“พระพุทธรูปทุกหมู่ครองบ็องกัน” โพชฌงค ได้ในความ
หมายว่า “องค์คุณแห่งความเรืองปัญญาเครื่องปลุกใจ” หรือ
“องค์คุณแห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้” เป็นธรรมอยู่ในกลุ่มโพธิ-
ปักขิยธรรม ซึ่งมีดีพระอรรัตนอาจารย์ท่านกระจายออกเป็น
หมวดๆ โพชฌงคเป็นหมวดธรรมที่ ๖ แห่งโพธิปักขิยธรรม
ซึ่งเรียงลำดับดังนี้ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔
อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค ๗ และอริยมรรค ๘ รวมเป็น
โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการด้วยกัน อันโพชฌงค ๗ นั้น

มีข้อธรรมทั้งนี้ คือ ๑ สติ ความระลึกได้ ๒ ธรรมวิจยะ
 ความสอกล่องธรรม ๓ วิริยะ ความเพียร ๔ บัณฑิต ความอหิงษา
 ๕ บัณฑิต ความสงบระงับกายและใจจากรามณ์ ๖ สมาน
 ความถ่มนึ่งแห่งใจ และ ๗ อเบกขา ความวางเฉย รวม
 ๗ ประการด้วยกัน และคัมภีร์อรุทธกถาชื่อ สารัตถบ่กาสิน
 ซึ่งบรรยายความประกอบเกี่ยวกับโพชฌงค์ได้ยกคำบาลีมาชัดเจน
 ให้ความละเอียดพอถือเป็นหลักประดับความเข้าใจไว้ดังต่อไปนี้

โพชฌงกปริตรนี้ ส่วนแนวปฏิบัติท่านจัดแบ่งเป็น ๒ ชั้น
 ชั้นต้นเป็นการปฏิบัติมุ่งทำจิตให้สงบ เรียกกันว่า “สมณะวิธี”
 ตรงกับคำบาลีในพระปริตรว่า “ภาวิตาหรือภาวิตโต” ชั้นสูงเป็น
 การปฏิบัติมุ่งข้อเท็จจริงใช้ความเพียรเป็นเหตุถึง เรียกกันว่า
 “วิปัสสนาวิธี” ได้ในคำบาลีว่า “พหุสัจจาหรือพหุสัจจโต” แม้
 หัวข้อธรรมทั้ง ๗ นั้นก็นับเป็นสองสถานเช่นกัน คือ สติ วิริยะ
 บัณฑิต บัณฑิต สมาน และอเบกขา เป็นธรรมฝ่ายสมณะ คือ ทำจิต
 ให้สงบ ส่วนธรรมวิจยะนั้น เป็นธรรมฝ่ายวิปัสสนา คือ บัญญา
 มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงเป็นใหญ่ อันธรรมะส่วนสมณะนั้นมีคุณ-
 สมบัติทางจิตได้แต่ความมตมชอบและทุกข์โทษภัยชั้นพหุ คือ
 นีวรณ ได้แก่สิ่งแวดลอมกักกักกันคุณงามความเจริญพหุสามัญ

ส่วนกรรมะ ฝ่ายวิปัสสนาเนน มีคุณสมบัติประณีตและเด็ดขาด
สามารถกำจัดความมีติมีชอบและทกขโทษภัยชนลึกลับและร้าย
แรงได้โดยปราบเบียดเบียน ^{๗๕} จนถึงสนสุค ^{๗๖} ฉะนั้นแนวปฏิบัติที่
หวังผลได้แท้จริงและสมบูรณ์ ^{๗๗} ของท่านเนน ^{๗๘} เป็นชน ^{๗๙} ตาม
ลำดับ แม้ผลได้ท่านกว้างไว้เป็นระยะเช่นกัน คือระยะเกิด
ความรู้อย่างใดแก่การเข้าใจเท่าทันสิ่งแวตลอมที่มาประสบ ถึง
คำบาลีว่า “อภิญญาเย” ^{๘๐} นี้เกิดด้วยแรงสมณะเพียงชนรับเข้า
ไว้เท่านั้น ระยะต่อไปสูงขึ้น เกิดความกระ้างแจ้งแจ่มใสด้วย
ตนเอง ถึงคำบาลีว่า “สัมโพธายะ” ^{๘๑} เป็นชนปราบให้หมดไป
เพราะทราบซึ่งรู้ถ้วน ในกระบวนการความดีความชั่วทุกประเภท
โดยไม่เคลือบแคลง ^{๘๒} นี้เกิดด้วยแรงวิปัสสนา ในที่สุดเสวยผล
ที่ท่านบริสุทธจึงประสบแก่ความสันติสุขฝ่ายเดียว ^{๘๓} คือพระ
นิพพาน ที่เป็นคำบาลีอันดับท้ายปรากฏในพระปริตรว่า “นิพ-
พานาย” ^{๘๔} เนน

บัตินจะได้เล่าประวัติพระเถระทั้ง ๓ ท่าน ซึ่งมีส่วนเกี่ยว
ข้องในโพชฌงคปริตรเป็นประเดิมก่อน ท่านพระมหากัสสป-
เถระเนน ^{๘๕} นามเดิมของท่านว่า บิเปผลิ ^{๘๖} ท่านเป็นบุตรกบิล-
พราหมณ์ สกกุลกัสสปโคตร ^{๘๗} ภูมิลำเนาบ้านมหาคิณฺฐะ ^{๘๘} มคธรัฐ

เมื่ออายุท่านได้ ๒๐ ปี ได้แต่งงานกับบุตรพร้าหมณ์สกุลโกสิย-
โคตร ชื่อภักทกาปีลานี อายุ ๑๖ ปี รูปร่างอยู่ในเกณฑ์สวย
งาม ภูมิฉ้านาสาคสนภร รัฐเดียวกัน ต่างเป็นผู้มั่งคั่งด้วยกัน
ทั้งสองฝ่าย และต่างก็ไม่คิดครองเรือนด้วยกันทั้งสองท่าน
หากเป็นด้วยความประสงค์และอุบายของผู้ใหญ่ ท่านจึงจำใจ
มาร่วมคู่กันด้วยความจำใจ และต่างครองความบริสุทธิ์ไม่เป็น
สามีภรรยาเช่นชาวบ้านอื่น ๆ หลังจากมารดาบิดาท่านสิ้นชีวิต
แล้ว ท่านได้พร้อมใจกันละทิ้งพยัสสมบัติและบริวารออกบวช
และแยกทางกันไป ฝ่ายหญิงได้บวชเป็นภิกษุณีและสำเร็จพระ
อรหันต์ ฝ่ายชาย ก็ของท่านพระมหากัสสป ได้พบพระพุทธเจ้า
ณ ร่มไทรใหญ่ชื่อพหุปัตตกนิโครธ ระหว่างเมืองราชคฤห์และ
นาถันทาท่อกัน และท่านได้ประกาศความนับถือยกย่องพระ
พุทธองค์เป็นพระศาสดา พร้อมด้วยได้รับประทานพระอนุญาติ
ให้บวชด้วยพระพุทธรโอบาท ๓ ข้อ เมื่อท่านบวชแล้วก็ได้
สมาทานอุกถวัตรเคร่งครัด จนได้รับยกย่องเป็นเอกทัคคะใน
ระยะต่อมา เพียงระยะ ๘ วันเท่านั้นจากที่ท่านบวชแล้ว ท่าน
ก็ได้เป็นพระอรหันต์ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จนิพพาน
แล้ว ท่านได้เป็นพระเถระสำคัญและเป็นประธานในการทำ

ปฐมสังคายนา ปลายชีวิตของท่าน เมื่อมีอายุได้ ๑๒๐ ปี
 ใต้นิพพาน ณ ท่ามกลางระหว่างเขา ๓ ลูก ชื่อ กุกกุฏสัมปาท-
 บรรพต ใกล้กรุงราชคฤห์ ชีวิตของท่านชอบอยู่บำเพ็ญ แต่ภายหลัง
 พุทธปรินิพพานแล้ว ท่านจึงเข้ามาอยู่ในพระเวฬุวันเป็นประจำ
 เมื่อท่านจะได้รับฟังโพชฌงคธรรมเทศนานั้น ท่านกำลังอาพาธ
 หนักและพำนักอยู่ที่ถ้ำขุปลิคุหา พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จ
 ไปรด ณ ที่อยู่ของท่าน เมื่อท่านฟังแล้ว โรคอาพาธก็บรรเทา
 และหายไปเป็นเบเนรื่องหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่งนั้น คือ พระมหาโมคคัลลานเถระ นามเดิม
 ของท่านชื่อโกถิต ท่านเป็นบุตรพราหมณ์นายบ้านสกุลโมคคัล-
 ลานโคตร และมารดาท่านชื่อโมคคัลลี ภูมิลำเนาเป็นชาวเมือง
 ราชคฤห์ และเป็นเพื่อนร่วมนามิตรและรุ่นราวคราวเดียวกัน
 กับพระสารบุตรเถระ เมื่อยังเป็นฆราวาส ท่านได้เป็นผู้มีศิลป
 วิทยาและมีฐานะมั่งคั่ง ท่านได้เป็นหัวหน้าในการครองเรือน
 ออกยวชพร้อมกันกับท่านพระสารบุตรเถระ ครั้งแรกท่านบวช
 เป็นปริพาชกและต่อมาท่านได้บวชในพระพุทธศาสนา ท่าน
 ได้มรรคผลเป็นพระโสดาบันก่อนแล้วสำเร็จพระอรหัตตคุณใน

วันที่ ๗ หลังจากท่านบวชแล้ว ที่บ้านกัลลวาสมตตคาม แคว้นมคธ ท่านเป็นพระเถระสำคัญจนได้รับยกย่องเป็นเอกทัตตะในทางมฤทธิ และสามารถสื่อสารข่าวรักและสวรัคมาให้ชาวมนุษย์ทราบได้ ปลายชีวิตของท่านถูกความริษยาจากนักบวชพวกเดียรถีย์จางโจรทำร้ายท่านถึงสิ้นชีวิต แม่ท่านได้กราบชวามและมัททางหลบหนีได้นานาประการ และได้หลบภัยขึ้นมาแล้วถึง ๒ ครั้ง แต่ในที่สุดด้วยอำนาจกรรมเก่าของท่านท่านก็ยอมให้โจรทุบตาย เป็นอันที่ท่านต้องนิพพานไปตามกรรมตาของสังขาร ณ ที่ตำบลกาฬลิลา แคว้นมคธ ณ วันปลายเดือนแห่งกัตติกมาส หลังการปรินิพพานของท่านพระสารีบุตรเถระคู่สหายของท่าน ๑๕ วัน ท่านพระโมคคัลลานเถระนี้ ได้รับพระเมตตาทรงประทานโพชฌงค์เทศนา ณ เขาคิชฌกูฏ ด้วยพระพุทธรองค์เอง เพราะเหตุที่ท่านอาพาธและเสวยทุกข์เวทนาหนัก เมื่อท่านฟังแล้วโรคาพาธก็บรรเทาและหายไปในที่สุด นักเขียนอีกเรื่องหนึ่ง

เรื่องสาม เกี่ยวกับพระมหาจุนทเถระ ท่านผู้นี้เป็นบุตรพราหมณ์ชอวังคนตะและนางสารีพราหมณี ชาคิภูมิตำบลดาลันทา แคว้นมคธ เคิมท่านชอจุนทะ ต่อมาเมื่อโตเต็มชื่อ

ระลึกนึกไต่ตื ความไม่เลินเล่อ ความไม่มัวเมาเหลวไหล เป็น
 ความระลึกนึกถุกตอง ผู้ใดมีคุณธรรมดั่งกล่าวนั้น ชื่อว่ามสติ
 ผู้ตรงกันข้าม เป็นผู้ไรสติหรือขาดสติ ชื่อว่าผู้ประมาท อันสติ
 นั้นเป็นธรรมที่คอยระวัง คอยกำกับจิตมิให้เลื่อนลอย เผลอไป
 วิปริตผิดพลาดตกลง อุปมาตึงหนังที่คอยให้นาหนักแก้วตลึง
 ที่เบาและเคลือนไหวง่ายจะนน เพราะจิตเป็นธรรมชาติที่เบา
 และเคลือนลอยไปตามอารมณ์เป็นปกติ ด้วยเหตุนี้ สติจึงจำ
 ต้องมีประจำจิตอยู่เสมอทุกขณะพูด ท้า คิด และทุกขณะอิริยาบถ
 มีฉะนน การพูด การทำ การคิด กิจ อริยาบถกคิ จะเป็น
 โทษคือผิดเสียหายได้ และยังปลุกฝังสติให้มิกำกับจิตได้มาก
 เท่าไรยังมีคุณมากเท่านั้น ผู้ประสบความสุขความเจริญ ความ
 มั่นคงในชีวิตกคิ ผู้ใดมรรคผลทางศาสนา กคิ ล้วนเกิดแต่มี
 สติคทงนน สติ นั้น คมภรพระอภิธรรมท่านจัดเป็นส่วนเจตสิก
 คือธรรมชาติกเกิดร่วมหรือประกอบเสมอกับจิต จึงเป็นของ
 สะดวกที่จะบำรุงให้มีประจำจิต และขอสงเกตว่าจิตมีสติหรือ
 ไม่นน พระอรธกถาจารย์ปกรณ์อภิธรรมกได้กล่าวไว้เป็น
 เครื่องทสจหนดงน คือ มีความระลึกนึกไต่และถุกตองเสมอเป็น
 ลักษณะ ๑ มีความไม่หลงลืมเป็นคุณสมบัติ ๑ มีการรักษา

เรื่องไวคิงก์หรือหยิงความทรงจำได้มั่นคงเป็นอาการปรากฏ ๑
 และมีความจดจำได้เป็นหลักฐานหรือมีความนึกคิดได้ทันทีทั้งที่
 เป็นปรกติ ๑ คึงนั้น สติ จึงเป็นธรรมที่ให้คุณประโยชน์
 แต่ประการเดียว ท่านจึงกล่าวว่า เป็นธรรมมีอุปการะมากด้วย
 เหตุนี้ พึงปฏิบัติเจริญสติให้บังเกิดมีคือ ๑. ต้องกำหนด
 ได้และรู้สึกตนอยู่เสมอทุกอิริยาบถทุกขณะการบริโภคอุปโภค
 และการถ่ายออก ๒. ต้องเว้นการสมาคมกับผู้ไร้สติ ๓. ต้อง
 คบหาเนื่อง ๆ กับผู้มั่นคงด้วยสติ และ ๔. ต้องควบคุมสติให้
 พร้อมอยู่เสมอทั้งในส่วนกายวาจาใจ และทุกขณะที่ได้รับผัสสะ
 รวม ๔ ประการด้วยกัน

ประการที่ ๒ คือ ธรรมวิจยะ ได้ในความหมายว่า “ความ
 สอดส่องธรรม” และคำว่า “ธรรม” ในที่นี้ ท่านประสงค์
 เอาความดีและความชั่วซึ่งเกิดแต่การทำกรพุดและการคิด อัน
 เรียกกันว่า “กรรม” ตเป็นกุศลกรรม ชั่ว เป็นอกุศลกรรม
 เมื่อมีการวิจยะ คือสอดส่องกันควาแล้ว ก็มเห็นผลรู้เท่าทันว่า
 กรรมดีให้ผลเป็นสุข กรรมชั่วให้ผลเป็นทุกข์โทษ ธรรมคา
 ของคนมสติดี เมื่อทราบข้อเท็จจริงด้วยการวิจยะอย่างนั้นแล้ว ก
 ต้องละกรรมชั่ว ทำแต่กรรมดีประการเดียว เริ่มแต่ต้นจนถึง

เด็กลูกคือนเป็นบพบาทของพระอริยเจ้าเป็นที่สุก อันธรรมวิชัย
 หนักแท้จริงก็คอบัญญา ได้แก่ความฉลาดรอบรู้เท่าทันกับสิ่งแวด
 ล้อมที่มาประสบตนเอง แม้มกรรมพระอภิธรรมท่านก็กล่าวว่
 เป็นบัญญัติในทริยเจตสิก ได้แก่ธรรมชาติที่เกดหรือประกอบกับ
 จิตและเป็นใหญ่ คอบัญญา เป็นธรรมที่ควรบำเบญให้มประจำ
 จิตคู่กับสติ และขอพิสจน์ที่พระอภิธรรมคถกถาจารย์บรรยาย
 เป็นข้อสังเกตไว้ในอากาการกัจจิมบญญาหรือม ธรรมวิชัยหรือไม่
 ดังนี้ คือ มีความรู้แจ้งตามความเป็นจริงเป็นลักษณะ ๑ มี
 อำนาจกำจัดความเขลารู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้เป็นคุณสมบัติ ๑ มี
 ความปราศจากความง้งมงายเป็นอากาการปรากฎ ๑ และมีความ
 แน่อนเป็นตัวของตัวเองอย่างคงที่ ๑ ด้วยเหตุผลตั้งกล่าวน
 บัญญาหรือธรรมวิชัยจึงเป็นธรรมที่ควรม และบัญญัติประเภท
 นี้จะเกดมชนได้ ต้องเกดควบคู่กับสติ และมีสมาธิเป็นมูลฐาน
 มิฉะนั้นจะกลายรูปเป็นฉลาดแกมโกงหรือเจ้าเล่ห์ไป ดังนั้นพึง
 เจริญธรรมวิชัยคอบัญญาได้แก่การสอดส่องหาเหตุผลข้อเท็จจริง
 ให้บังเกดมด้วยวิธี คือ ๑. ต้องหม่นหาทางแกขอเคลือบแคลง
 กับผู้ฉลาดสามารถเสมอ ๒. ต้องเป็นคนสะอาด รักษาไว้มั่นคง
 เป็นปรกติ ๓. ต้องรู้จักปรับความพอดีระหว่างความเขลอดกับ

ความปราศเปรื่อง และความเพียรกับความสงบให้คงเสถียรคงวาได้

๕. ต้องไม่คบคนโศกเขลา และมุ่งคบแต่ทำนุผู้เรืองด้วยปัญญา
เป็นนิตย์ ๕. ต้องพิจารณาจับเหตุผลและข้อเท็จจริงไม่มุงมาย

๖. ต้องควบคุมจิตให้รอบรู้กระจ่างแจ้งเป็นจริงเสมอ ทุกอาการ
อริยาบถและทุกขณะที่ผัสสะกระทบ รวม ๖ ประการด้วยกัน

ประการที่ ๓ คือ วิริยะ ได้ในความหมายว่า “ความ
เพียร” และมีอาการเป็นข้อพิจารณาได้ดังนี้ คือความกล้าหาญ
ขะมักเขม้นเอาจริง ชรรมข้อนสำหรับบำรุงจิตให้เข้มแข็งไม่ท้อ
แท้อ่อนแอ ช่วยการปฏิบัติให้เด็ดขาด ดำเนินการตามข้อเท็จ
จริงที่ปัญญาหรือธรรมวิจยชี้ขาดให้ คัมภีร์อภิธรรมก็กล่าวว่
เป็นเจตสิก คือ เรื่องเกี่ยวกับจิตใจเหมือนกัน และเป็นธรรม
ที่ควรปลุกฝังให้มีแท้ เพราะทำให้ก้าวหน้าไปสู่ความสุขความ
เจริญได้ เมื่อบำเพ็ญแล้วสมบูรณ์หรือบอกพร้อมประการใด
อรรถกถาอภิธรรมได้กล่าวเป็นแนวพิสูจน์ไว้ดังนี้ คือ มีความ
บากบั่นขยันขันแข็งเป็นลักษณะ ๑ มีความร่วมมือกับคุณธรรม
อันมัสติและปัญญาแทนตน ไม่ทอดอยเป็นคุณสมบัติ ๑ มีความ
กล้าแกร่งไม่อ่อนแอเป็นอาการปรากฏ ๑ และมีการรวบรวม
ปรารภอุปสรรคคือเกิดแก่เจ็บตายเป็นต้นบ้าง พิจารณาการงาน

อยู่เนื่อง ๆ บางเป็นหลัก ๑ วิริยะ^๕ เป็นธรรมฝ่ายดีทศควร
 ปลุกฝัง^๑ แก่ชาติสติและปัญญาความคมแล้ว อาจฟังชานและ
 เสียหายได้ วิธ^๒ แก่วิยะที่รุนแรงนั้น ต้องใช้บัสสะ^๓ และ
 อุเบกขา^๔ ธรรมเบื้องปลาย อันจะอธิบายต่อไป เข้ายบาย^๕
 วิริยะจะบังเกิดมี ฟังปฏิบัติดังนี้ คือ ๑. ต้องพิจารณาเห็นภัย
 ในการชยันหมั่นเพียรไปในทางไม่ดีเป็นเบื้องตนก่อน ๒. ต้อง
 ทราบซึ่งถึงคุณสมบัติของความเพียรเป็นอย่างดี ๓. ต้อง
 ยึดแนวดำเนินของมุกความเพียรเป็นเอก เช่น พระพุทธเจ้าไว้
 เป็นหลัก ๔. ต้องกำหนดการบริโภคพอประมาณ ๕. ต้องรู้จัก
 ฉายเหตุคุณสมบัติของ บุคคลตัวอย่างที่เยี่ยมด้วยความเพียร เช่น
 พระพุทธเจ้ามาปฏิบัติ ๖. ต้องหมายชนชยันหมั่นเพียรโดยยึด
 เอาบุคคลตัวอย่างนั้นเป็นหลักชัยไว้ ๗. ต้องระลึกถึงชาติสกุล
 ฐานะของตนไว้เสมอ ๘. ต้องคอยเปรียบเทียบกับเพื่อนฝูง
 ประกอบด้วย เช่นเป็นพระภิกษุหมายถึงเพื่อนพรหมจรรย์เป็น
 เกรืองเทียบเคียง ๙. ต้องเว้นคบคนเกียจคร้านและคบหากน
 ชยันหมั่นเพียร ๑๐. ต้องชยันหมั่นเพียรเอาจริงเสมอทุกกาล
 เวลา รวม ๑๐ ประการด้วยกัน

ประการที่ ๔ คือ บัณฑิต^๖ ได้ในความหมายว่า “ความอิม

ใจ” เป็นธรรมชาติประคองจิตให้สดชื่นแจ่มใสและเกิดฉันทะความ
 พอใจในการปฏิบัติคุณความดี มีวิเคราะห์คำว่า ธรรมชาติ
 พึงกายและจิตให้เอิบอิ่ม มีลักษณะมากและน้อยเป็นลำดับ
 ๕ ชั้น คือ มีอาการเล็กน้อย เช่นขนลุก น้ำตาไหล หรือมีสีขาว
 ปรางูเป็นต้น เรียกขุททกาบัต มีอาการเป็นพัก ๆ คุรุ ๆ เช่น
 แสงแวบวาบ ชูซาตามเนื้อตัวหรือมีแสงเรื่อ ๆ ปรางู เป็น
 ต้น เรียกชณกาบัต มีอาการรุนแรงยิ่งกว่าทกลาวนน เช่น
 ร่างกายโยกไหวสั่นไหวสรรพางค์ หรือมีสเหลืองอ่อนปรางูเป็น
 ต้น เรียกโอกกนติกาบัต มีอาการโลดโผนมาก เช่นกายลอย
 ขน หรือมีสเหลืองปรางูชัดเป็นต้น เรียกอุเพงคาบัต มี
 อาการซาบซ่า เย็นวาบทั่วกาย หรือมีสเขียวปรางูเป็นต้น
 เรียกเพรณคาบัต เรืองบดิน กังคเป็นเจตสิก เกี่ยวข้องกับจิตใจเช่น
 เคียวกัน และเป็นธรรมชาติควรบำเพ็ญ เมื่อจิตหดหู่หงอยเหงา
 อ่อนระโหย เพื่อเป็นกำลังหนุนฟูจิตให้นิยมในการปฏิบัติคุณงาม
 ความดียิ่งขึ้น ขอพิสูจน์บทความเป็นอนุกรรมแกจิตหรือไมในเมื่อ
 บำเพ็ญอยู่ ก็มีสรรพคุณเกาภิธรรมกล่าวไว้เป็นหลักสังเกตตั้ง
 ๕ คือ มีความชื่นฉ่ำเป็นทนาชนชมเป็นลักษณะ ๑ มีความ
 เอิบอิ่มหรือซาบซ่าทั่วกายและใจเป็นคุณสมบัติ ๑ มีความ

เบิกบานเป็นอาการปรากฏ ๑ และมีความเสวยอารมณ์ปรกติ
 มีความกำหนดหมายดี และมีความรู้สึกเป็นปรกติ ๑ การ
 ปฏิบัติเพื่อให้สติบังเกิดมี ดำเนินการดังนี้ คือ ๑. ต้อง
 ระลึกถึงท่านหรือสิ่งที่ตั้งงาม เช่น พระพุทธ พระธรรม และ
 พระสงฆ์ เป็นต้น เป็นประจำ ๒. ต้องไม่คบหาผู้เป็นปฏิ-
 บักรู้ในความนิยมเลื่อมใสแตกต่างกับเรา เช่น พระรัตนตรัย
 เป็นต้น ๓. ต้องคบหากับผู้มีจิตใจนิยมเลื่อมใสแนวเดียวกับ
 เรา ๔. ต้องพิจารณาแต่ในเรื่องที่จะให้เกิดสติ ไม่สกล้านัก
 เช่นเรื่องในพระสูตร ๕. น้อมจิตใจให้ชื่นบานอยู่เสมอ รวม
 ๕ ประการด้วยกัน

ประการที่ ๕ คือ บัณฑิต ได้ในความหมายว่า “ความ
 สงบระงับกายและใจ” เป็นคุณธรรมเครื่องบรรเทาความกระวน
 กระวายที่เกิดขึ้นเพราะแรงรักแรงชังและแรงหลง ทั้งเป็นองค์-
 ธรรมเครื่องยับยั้งวิริยะมิให้เกินขอบเขตจนพังช้ำไป และ
 รักษาระดับวิริยะให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ คือ แข็งแกร่งแต่
 เรียบร้อย ท่านจึงเป็นเจตสิกคุณธรรมที่กล่าวมาแล้วเหมือนกัน
 และมี ๒ ชนิด คือ ความสงบเกี่ยวกับส่วนทางกาย เรียกว่า
 กายบัณฑิต และความสงบเกี่ยวกับส่วนจิต เรียกว่าจิตบัณฑิต

เป็นธรรมที่ควรอบรมใหม่ เพื่อคอยแก้ไขวิริยะมิให้ฟุ้งซ่าน และเพื่อเป็นตราจรรยาความเที่ยงตรง คือ เร่งรุกรบบุกเบิก หรือก่อนฝนปรึบปรุงแก้ไข ระหว่างธรรมวิจยะ วิริยะ บติ กับ บัสนัทธ สมานธิ อุเบกขา ให้สมาเสมอ ข้อพิศุจน์ตามแนวอรรถกถาสำหรับหยั่งความบัสนัทธหรือไม่ ดังนี้ คือ มีความสงบระงับไม่เร้าร้อนทงกายและจิตเป็นลักษณะ ๑ มีความข่มการกระวนกระวายกายและจิตอยู่เป็นคุณสมบัติ ๑ มีความไม่กระสับกระส่าย และมีความเยือกเย็นเป็นอาการปรากฏ ๑ และมีกายและจิตอยู่ในอำนาจไค้ ๑ ดังนั้น ควรปฏิบัติเจริญให้บัสนัทธบังเกิดขึ้นตามหลักการนี้ คือ ๑. บริโภคอาหารที่ประณีต ๒. อยู่ในที่ที่สบายเหมาะสมกับตัวเรา ๓. พักผ่อนตามอิริยาบถที่สมควร ๔. ประกอบกิจการให้พอดีกับตน ๕. เว้นคบพาลและคนฟุ้งซ่านเสีย ๖. คบแต่คนที่มีความสงบเรียบร้อย ๗. ประกอบกายและใจอยู่ในความสงบ รวมเป็น ๗ ประการด้วยกัน

ประการที่ ๖ คือ สมานธิ ใต้ในความหมายว่า “ความตั้งมั่นแห่งจิตอยู่ในอารมณ์หนึ่งที่กำหนดไว้เป็นหลัก” เป็นคุณธรรมที่สร้างจิตให้เที่ยงตรง และเกิดกำลังเป็น ฉานสมาบัติ และเป็นอภิญญาเกิดฤทธิอำนาจไค้ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นทางให้เกิด

บัญญัติกระจ่างแจ้งเข้าใจสภาวะธรรม คือกฎของความจริงที่เรียกว่า
 วัตรสรีระ^๑ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นจุดประสงค์แท้ของพระพุทธ-
 ศาสนา สมานิทานกล่าวว่าเป็นเจตสิกประเภทเกี่ยวกับจิตใจ
 เช่นกัน เรียกเอกคคตา เป็นธรรมที่ควรปลุกฝังแท้ มีฉะนั้น
 จะเป็นผู้ขาดความแน่นอนและไม่บรรลุที่หมายปลายทาง ทั้ง
 ไม่เกิดปัญญาอำเบรสุทธิจริง ข้อพิศุจน์สมาธิว่ามหรือไม่นั้น
 พระอรธกถาจารย์ท่านวางให้กำหนดดังนี้ คือ มีความไม่สับ-
 สนหรือมีความตั้งมั่นแห่งจิตเป็นลักษณะ ๑ มีการประมวล
 คุณธรรมอื่น ๆ ให้เกิด เช่นปัญญาเป็นต้น เป็นคุณสมบัติ ๑
 มีความสงบแน่วแน่เที่ยงตรงเป็นอาการปรากฏ ๑ และมีความ
 สุขกายสุขใจเป็นผลประจักษ์ ๑ เมื่อตั้งงระสงค์มีสมาธิให้
 เกิดมี ฟังปฏิบัติตามหลักการดังนี้ คือ ๑. ต้องชำระสถานที่
 เครื่องใช้ และร่างกายให้สะอาด ๒. ต้องปรับศรัทธากับ
 ปัญญาและวิริยะกับสมาธิให้พอดีกัน ๓. ต้องไหวพริบริจัก
 แก่ภาพที่ปรากฏขณะนั่งสมาธิโดยกำหนดนิมิตที่ตนถือเป็นหลัก
 ให้ชัดขึ้น ๔. ต้องรู้จักระคองจิตอย่าให้หลุดและข่มจิตอย่า
 ให้ฟุ้งซ่าน ๕. ต้องรักษาจิตให้แช่มชื่นเป็นปรกติ ๖. ต้อง
 ควบคุมจิตให้อยู่ในระเบียบสม่ำเสมอได้ ๗. ต้องเว้นบุคคลที่

ชาวศมาธิและคนคนที่สมารถเป็นมิตร ๘. คียงฉลาดในการ
เจริญสมาธิ คือกำหนดการเป็นฝ่ายถนอมสมาบัติหรือฝ่ายวิปัสสนา-
ญาณเพื่อมรรคผลให้ถูกต้อง ๙. น้อมใจเป็นสมาธิตามหลักการ
ที่ศึกษาทุกโอกาส รวม ๙ ประการ

ประการที่ ๗ คือ อุเบกขา ใต้ในความหมายว่า “ความ
วางเฉย” เป็นกริยาแห่งจิตที่ประกอบกิจตามแนวธรรมทั้ง
๖ เบื้องต้นนั้น เป็นธรรมสำรวจความเหมาะสมและรักษาความ
พอดีบพอดีให้คงเป็นไป คือปรกติ และยังเป็นคุณธรรมสำหรับ
พักผ่อนไปในตัว ทั้งๆ ที่ปฏิบัติงานนั้นคงเส็งเคร็งวายุเท่า
กับอวมจิตมิให้บอบช้ำ เพื่อให้จรดเงินไปไม่หยุดยั้งและเสีย
หาย หากธรรมฝ่ายรบกบถเบ็กรุนแรงไป อุเบกขายังเป็น
ธรรมคลี่คลายให้เข้าชนปรกติได้อีกด้วย ในพระอภิธรรมกัจจ
อุเบกขาไว้เป็นส่วนเจตสิกตุงกัน แต่เรียกชื่อว่า ศัตถัมชฌต-
คตาเจตสิก และอรรถถกกำหนดข้อพิศุจน์ความมีอุเบกขานี้ไว้
ตุงกัน คือ มีการทรงจิตและธรรมชาติที่เกกกับจิต คือ เจตสิก
เช่นธรรมทั้ง ๖ ประเภท เบื้องต้นนั้นให้ประสานงานกันเป็น
ลักษณะ ๑. มีการคอยปราบและเสริมความยิ่งและความหย่อน
ส่วนของจิตและเจตสิกให้อยู่ในระเบียบเป็นคุณสมบัติ ๑. มีการ

รักษาระดับความเป็นกลางให้คงเส้นคงวา คือปรกติเสมอไปเป็น
 อากาโรปรากฏ ๑ และมีการร่วมงานกับจิตและเจตสิกอื่นอย่าง
 ไกลลึก ๑ ดังนั้น การเจริญอุเบกขาคือความวางเฉยให้เกิดมี
 นนิจจาเป็น ปฏิบัติกรรมหลักการตั้งน คือ ๑. ต้องวางจิตถือ
 กรรมเป็นหลัก ไม่ถือสัตว์บุคคลตัวกันเราเขา เพ่งกำหนดรูป
 นามเท่านั้น ๒. ต้องวางจิตอยู่ในพระไตรลักษณ์ ๓. ต้องเว้น
 สมาคมกับผู้ที่ยึดมั่นในสัตว์สังขาร และสมาคมแต่ผู้วางเฉยได้
 ในสัตว์และสังขาร ๔. ต้องน้อมใจให้เห็นสภาวะธรรมเป็น
 อุเบกขาทุกขณะบำเพ็ญเพียร รวม ๔ ประการด้วยกัน.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พาณิชย์เจริญ ถนนประชาธิปไตย มุมวงเวียนไทย ชนบุรี
 นายนพ เจริญพิทักษ์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๘